

*Antaget av Vänsterpartiets 35:e kongress, 19–22 februari 2004.
Senast reviderat av Vänsterpartiets 39:e kongress, 5–8 januari 2012.*

Förord

Du håller i handen Vänsterpartiets partiprogram. Det är partiets viktigaste dokument. Det innehåller de värderingar, teoretiska utgångspunkter och principiella ställningstaganden som ligger till grund för Vänsterpartiets praktiska politik. För att du ska få ut det mesta av texten när du läser programmet, följer här en kort genomgång av disposition och de olika delarna i programmet.

Programmet är indelat i fyra delar som går från övergripande texter till mer kortsiktiga strategier.

A) Övergripande utgångspunkter

Inledningen är en text som i allmänhet och övergripande beskriver vad Vänsterpartiet är för ett slags parti. En central mening är: "Vänsterpartiet är ett socialistiskt och feministiskt parti, på ekologisk grund".

Inledningen följs upp med att beskriva partiets två grundläggande perspektiv. Dessa analyserar maktstrukturerna patriarkatet och klassamhället. Därefter följer partiets grundläggande ekologiska förhållningssätt. Till sist görs en analys och beskrivning av dagens värld.

Hela denna del (A) utgör programmets övergripande värderingsmässiga och teoretiska utgångspunkter. Den presenterar två perspektiv och ett förhållningssätt som ska genomsyra partiets politik.

B) Grunder för en vänsterpolitik

Under detta avsnitt blir vi mer konkreta med vilka grunder vi utgår ifrån när vi vill förändra världen. Grunderna för en vänsterpolitik har självklart sin utgångspunkt i våra två perspektiv och vårt förhållningssätt som beskrivs under A. Avsnitt B tar under varje enskild grund upp både dagens problem och hur vi vill lösa dem. De sju grunderna är ibland uppdelade i flera underavdelningar.

C) Det socialistiska samhället och vägarna dit

Avsnittet vill utifrån A och B övergripande beskriva vad som är ett socialistiskt samhälle och vilka medel som måste användas för att nå förverkligandet av människans frigörelse.

D) Strategiska huvudlinjer

För att nå våra mål och utgångspunkter som vi redogjort för under A–C behövs mer kortsiktiga strategier. Dessa strategiska huvudlinjer lyfts fram under detta avsnitt. De ska ses som redskap att använda i ett mellanlångt perspektiv, ca 5–10 år.

Ett socialistiskt och feministiskt parti

I alla tider har människor drömt om och kämpat för en värld där ingen behöver gå hungrig, en värld utan förtryck och utan krig. Ropen på bröd, frihet och fred ekar genom historien. Förutsättningarna att förverkliga drömmarna har aldrig varit större än i dag. Alla skulle kunna ha tillräckligt med mat, rent vatten, bostad, utbildning och hälsovård. Ändå svälter tiotusentals barn ihjäl varje dag. Människor hålls nere i fattigdom och förnedring. Kvinnor utnyttjas och förtrycks i en könsbestämd maktstruktur som genomsyrar allt och alla. Jordens resurser föröds och miljön förgiftas. Det måste inte vara så här. Världen kan och måste förändras.

Vänsterpartiet är ett socialistiskt och feministiskt parti på ekologisk grund. Vi är en del av arbetarrörelsen och kvinnorörelsen, internationellt och i Sverige. Partiets politik och verksamhet bestäms av vårt mål: att förverkliga ett samhälle grundat på demokrati, jämlikhet och solidaritet, ett samhälle befriat från klass-, köns- och etniskt förtryck, ett rättvist och ekologiskt hållbart samhälle där kvinnor och män bygger sin egen framtid i frihet och samverkan.

De socialistiska och feministiska idétraditioner, som vänsterpartiet är en del av och för vidare, bygger på övertygelsen om alla människors lika värde. Det är idétraditioner som hyllar förnuft och kritiskt tänkande och utgår från en tilltro till alla människors skapande förmåga. De ser kvinnor och män som självständiga, tänkande individer, kapabla att skapa sig själva som människor i samverkan med andra.

Vårt ekologiska förhållningssätt baseras på en insikt om att den samtida miljöproblematiken har sin huvudsakliga orsak i de specifikt kapitalistiska sociala och ekonomiska förhållandenas dynamik. Miljöförstörelsen är idag inte främst en fråga om osäkra eller oavsedda konsekvenser av produktionen, utan om att produktionen är orienterad gentemot vinstmaximering oavsett dess sociala och ekologiska konsekvenser. Vänsterpartiet vill omsätta denna insikt i politisk handling. Vi menar att en hållbar ekologisk utveckling är intimt förknippad med en hållbar mänsklig utveckling.

I praktisk handling prövas och stärks idéerna. Inget steg framåt får avfärdas som alltför obetydligt. Vårt mål är inte ett utopiskt paradiset, utan ett solidariskt samhälle som byggs av och för människor.

Två perspektiv – en verklighet

Klassamhället och patriarkatet är skilda maktstrukturer med olika materiell grund. Därför måste de analyseras var för sig. Vår politik måste bygga på insikten att klassfrågor och könsfrågor inte kan överordnas eller underordnas varandra. Politiken får inte vara könsblind, lika lite som den kan vara klassblind.

Klassamhället

Vi lever i ett världsomfattande kapitalistiskt klassamhälle. Klassuppdelningen bygger på människors olika förhållande till produktionen av varor och tjänster. Den stora majoriteten av världens kvinnor och män tjänar sitt uppehälle genom att lönearbeta – sälja sin arbetskraft – i privata företag eller i den offentliga sektorn. De äger inte så mycket kapital att det ger någon makt, de har ingen beslutanderätt över produktionen och de kontrollerar inte andras arbete. De utgör arbetarklassen. Mot dem står borgarklassen. Det är den lilla minoritet som äger och kontrollerar kapital i en sådan utsträckning att det ger en avgörande

makt över samhället. De bestämmer över produktionen och kontrollerar andras arbete och de värden som det skapar.

Mellan kapitalismens båda huvudklasser finns det grupper med motsägelsefulla erfarenheter av klassamhället. Högt uppsatta administratörer är inte i första hand ägare, men har stor makt över andra och får ofta representera borgarklassen genom att fatta ekonomiska beslut som påverkar tusentals människors liv. På liknande sätt är till exempel utövare av akademiska professioner och högre tjänstemän inom offentlig sektor lönearbetare med stort inflytande över sin egen arbetssituation eller över andras arbete. Egenföretagare och småföretagare tillhör varken borgarklassen eller arbetarklassen, men lever ofta under förhållanden som liknar arbetarklassens. De är ofta beroende av storföretagens beslut. Många har tvingats till privatföretagande för att kunna försörja sig. Grupper som tidigare var lönearbetare, till exempel inom offentlig sektor eller byggnadsindustri, pressas att i stället sälja sin arbetskraft som egenföretagare. Många tjänstemän får en situation som alltmer liknar arbetarklassens. Yrken som tidigare innebar hög social status och erbjöd ett visst mått av frihet har blivit mer disciplinerade och industrialiserade. Dessa mellanskikt har ett långsiktigt intresse av att alliera sig med arbetarklassen för att bryta storfinsansens makt.

Klassförtrycket yttrar sig främst i ojämlikhet vad gäller makt och inflytande i samhället. Arbetarklassen har även generellt sett lägre materiell levnadsstandard, drabbas hårdare av ohälsa och arbetsskador och har inte samma tillgång till kultur och utbildning. Arbetarklassens barn och barn till fattiga drabbas av detta mer än andra barn.

Klassamhället är inte statiskt och klasserna är inte homogena. Klassernas sammansättning och självuppfattning ändras med den ekonomiska utvecklingen. Tjänsteproduktionens och den offentliga sektorns expansion i vår del av världen har förändrat arbetarklassens sammansättning, inte minst könsmässigt. Skillnader i utbildning, boendemiljö och arbetssituation skapar skiktningar inom arbetarklassen. Många människor står under mycket långt tid helt utanför arbetsmarknaden. Allt fler, även inom arbetarklassen, äger direkt eller indirekt små aktieposter utan att det ger något inflytande över produktionen. Samtidigt ökar det institutionella ägandet. Ägandet blir mer anonymt, men denna utveckling har inte försvagat utan tvärtom förstärkt storfinsansens ägarmakt.

Förändringar inom klassamhället påverkar den politiska och fackliga kampens förutsättningar, men upphäver inte konflikten mellan arbete och kapital, en konflikt som vilar på i grunden oförenliga intressen. Arbetarklassen har därför ett intresse av solidaritet och enhet. För arbetarrörelsens organisationer är det nödvändigt att kämpa för att förhindra arbetslöshet, för att de sämst avlönades villkor på arbetsmarknaden förbättras och för att de arbetandes utvecklingsmöjligheter i arbetslivet vidgas.

Syftet med klassanalysen är inte att mekaniskt räkna in varje människa i en klass, utan att förklara hur gemensamma intressen uppstår och förändras i samhället. Det finns starka intressen som vill dölja klassamhället. Arbetarklassen påstås ha försvunnit och klasskillnader omdefinieras till individuella sociala problem. Detta motverkar arbetarklassens organisering och befäster den nuvarande ordningen. Att agera också på ett ideologiskt plan är därför en viktig uppgift för arbetarrörelsen.

Patriarkatet

Vi lever i ett samhälle som bärs upp av en maktstruktur grundad på kön: patriarkatet. Det är ett system som innebär mäns kontroll över kvinnors liv. Detta system överordnar män och underordnar kvinnor både samhälleligt och privat.

Det patriarkala maktmönstret genomsyrar förhållandet mellan könen på alla områden, i familjen, på arbetsmarknaden, i statsapparaten, i myndighetsutövning och i de politiska församlingarna. Kvinnoförtrycket förekommer både öppet och dolt, medvetet och omedvetet. Det återskapas ständigt i nya former.

Patriarkatet är ingen biprodukt av kapitalismen utan en självständig maktfaktor i samhället.

Patriarkatet har sin materiella bas i reproduktionen, den sociala verksamhet där människor föder och fostrar nya generationer. Män som grupp utövar makt genom kontroll av kvinnors sexualitet och arbete både i familj och samhälle. I arbetsdelningen mellan könen framträder strukturen tydligt. Män och kvinnor gör olika saker och befinner sig på olika platser, vilket antas motivera att de betalas olika och har olika mycket makt.

En utvidgning av kvinnors makt, inflytande, utrymme och inkomster kommer att innebära en inskränkning för män. Samtidigt innebär det patriarkala systemet också begränsningar av mäns livsval.

Olika män har olika positioner i könsmaktsordningen men systemet skapar ett ömsesidigt beroende mellan män, en lojalitet som befäster deras samhörighet med varandra.

Patriarkatet ger gruppen män makt över gruppen kvinnor och ger män fördelar som de inte frivilligt avstår från. När kvinnor ställer krav på ändrade maktförhållanden blir de ett hot mot mäns makt.

Det sexualiserade våld som utövas av män mot kvinnor och barn över hela världen, liksom våld mot homosexuella, återspeglar och upprätthåller den manliga maktstrukturen. Våldet mot kvinnor och barn exploateras av porrindustrin, som blivit en vinstgivande kapitalistisk storindustri. Människohandel inom och över nationsgränser växer i omfattning.

Porrindustrins bildflöde förmedlar förakt och manlig dominans. Pornografi och prostitution är besläktade fenomen. De blottlägger båda grundläggande strukturer i samhället som ytterst handlar om ojämna maktrelationer mellan könen. Kriminaliseringen av könsköparna kan inte ensamt utrota prostitutionen, men samhället markerar sin syn på könsköp.

Historiska, ekonomiska, sociala och politiska faktorer bestämmer hur kvinnoförtrycket konkret yttrar sig i olika samhällen och vid skilda tidpunkter. Dessa skillnader är stora och betydelsefulla, men förändrar inte patriarkatets generella karaktär.

Mäns överordning och kvinnors underordning är ingen naturlag. Kampen för kvinnors rättigheter har givit viktiga resultat. Feminismen ger argument och redskap för den särskilda kvinnokamp som måste föras för att patriarkatets makt skall kunna brytas. Denna kamp förs inom politiken och arbetslivet, men också i privatlivet.

Ett grundläggande ekologiskt förhållningsätt

De två maktstrukturerna kön och klass beskriver människors relationer till varandra. Men vi måste förhålla oss till den materia som finns runt omkring oss och som vi är helt beroende av – vår planet. Kampen för en rättvis fördelning av naturresurser handlar om rättvisa och

solidaritet och är därför sammankopplad med köns- och klassaspekterna. Vi människor lever på en planet med begränsade naturresurser, vilket sätter ramar för vårt handlande. Graden av vår påverkan på naturen bestäms delvis av våra kunskaper och den tekniska utvecklingen, men vi kan inte överskrida ekosystemets bärkraft. Då drabbar det oss själva, kommande generationer och andra arter.

Tillgången till ren luft, rent vatten och sund mat är livsviktig. Människligheten är en del av naturen, men inte en förutsättning för naturen. Vi är beroende av naturens resurser, dess artrikedom och dess olika kretslopp. Den biologiska mångfalden är ovärderlig för allt liv på jorden. Genom att värna naturens och de ekologiska kretsloppen kan människorna underhålla och utveckla sina egna livsbetingelser. Vi har ett ansvar för att vår verksamhet inte leder till utrotning av arter.

De utsläpp av växthusgaser som vi människor ger upphov till kan, om inget görs, leda till globala katastrofer. En stigande medeltemperatur på jorden kan ge effekter som blir svåra eller kanske omöjliga att stoppa när temperaturen väl passerat en viss nivå. En högre temperatur orsakar i sig förändringar som i sin tur leder till ännu högre temperaturer och processen rullar sedan på med idag oöverblickbara följder. Det är människans verksamhet som orsakat och orsakar klimatförändringen och det vilar därför på människan att försöka lösa problemet. Det kräver dock att snabba och kraftfulla insatser sätts in.

Länder, regioner och individer måste hålla sig inom ett rättvist miljöutrymme, det vill säga den mängd resurser som vi kan använda utan att tvinga andra människor att använda sig av en mindre mängd resurser, nu eller i framtiden. Miljöutrymmet är inte statiskt. Det kan minska ytterligare genom rovdrift och miljöförstöring, men också ökas genom mer miljövänliga produktionsmetoder.

Om alla människor i världen konsumerade på samma sätt som människorna i den rika delen av världen, skulle det krävas ytterligare ett antal jordklot för att försörja oss. Samhällets resursanvändning måste därför anpassas till ett rättvist miljöutrymme. Rika konsumerar mycket mer resurser än fattiga. Ny teknik och användning av ekologiskt förnyelsebara produkter kan möjliggöra en omställning till ett mer hållbart samhälle. Men de som förbrukar mest måste också ställa om mest, så att fördelningen av jordens resurser blir mer rättvis. Detta gäller både i Sverige och på ett globalt plan. Jorden är vårt gemensamma arv och ska också förvaltas gemensamt.

Begreppet rättvist miljöutrymme innefattar även en rättvis fördelning mellan kvinnor och män. Män konsumerar idag mycket mer resurser än kvinnor. Av jordens fattigaste, och därmed de som har tillgång till minst resurser, är 70 procent kvinnor. Männerna som grupp måste därför minska sin resursförbrukning för att möjliggöra för kvinnor att öka sin förbrukning.

För att komma tillrätta med den samtida miljöproblematiken räcker det inte med att vi ser till dagens skeva konsumtionsmönster och däri söker lösningar genom en annorlunda fördelning. Den destruktiva förhållande där naturen inte framstår som något vi är en del av, utan där vi vårt förhållningssätt till våra egna livsbetingelser uttrycks som relationer mellan varor, måste brytas.

En omvälvande förändring i vårt förhållnings sätt till naturen kräver en grundläggande och frigörande omvandling av det sociala och ekonomiska livet. Utan en sådan omvandling riskerar talet om en hållbar utveckling att bli en tom fras. Den ekonomiska tillväxten måste underställas en utveckling som är ekologiskt hållbar, vilket inte kan ske inom ramen för en kapitalistisk ekonomi. Frågan om tillväxt måste kombineras med frågan om vad samhället ska använda tillväxten till och på vilket sätt tillväxten skapas. En jakt på produktionsökningar kan i sig aldrig vara ett självändamål. En tillväxt som sker i kombination med effektiviseringar och begränsade naturresursuttag är ett samhälle att sträva mot. I annat fall riskerar vi en utarmning av den biologiska mångfalden och ett hot mot människans framtid.

En orättfärdig värld

Vi lever i en orättvis, ohållbar och orimlig värld. I enlighet med det kapitalistiska systemets logik samlas allt större rikedomar i allt färre händer, medan det stora flertalet av världens människor hålls nere i fattigdom och ofrihet. Klyftorna vidgas, både inom länder och mellan rika och fattiga länder. Naturresurser plundras och miljön förstörs. Krig och förtryck medför ofattbara lidanden.

Kapitalismen har alltid varit gränsöverskridande. I detta avseende innebär dagens internationaliserade ekonomi inget nytt. Samtidigt framträder vissa drag allt mer tydligt. De transnationella företagen lägger under sig allt större marknader och allt mer makt. Informationstekniken har möjliggjort en gigantisk ökning av kapitalrörelser och kortsiktig spekulation. Avreglering och privatisering av gemensamma tillgångar har dragit in allt fler människor och allt fler sektorer av produktionen i världsekonomin. Fattiga länders möjlighet till utveckling undergrävs genom att de högutbildade dras till de stora företagen i västvärlden. Kapitalet utnyttjar varje skillnad i sociala rättigheter för att maximera sina vinster. Arbetare i olika länder ställs mot varandra. Fackliga rättigheter angrips och försämras.

Den nyliberala offensiven mot offentligt ägande och mot arbetarrörelsens framsteg är både ett resultat av och en grund för den kapitalistiska stagnationen, med arbetslöshet och underutveckling på många håll som följd.

Välfärdsstatens och offentliga sektorns expansion under efterkrigstiden kunde ske av flera skäl: en gammal insikt om att socialpolitik behövdes för att hålla samman samhället, arbetarnas krav på att få ta del av sin egen ökade produktion och kapitalets behov av en effektivare reproduktion av arbetskraften och av en långsiktig arbetsfred. Det ekonomiska utrymmet fanns. Arbetarrörelsens krav fick inte gehör utan strid, men kunde tolereras. På 1960- och 70-talen fortsatte arbetarrörelsen stärkas och samtidigt radikaliseras. Detta mötte starka reaktioner från kapitalets sida. Klasskompromissen sades upp steg för steg.

Kapitalets offensiv har förskjutit de politiska ramarna. Även regeringar som bestått av traditionella arbetarpartier har många gånger utfört politiska beställningsverk åt kapitalet. Anpassningen har som strategi visat sig vara misslyckad. En sådan politik har inte hävt den kapitalistiska stagnationen. Den ekonomiska tillväxt som trots allt ägt rum har gjort de rika rikare samtidigt som den synliggjort avsaknaden av politisk vilja att rättvist fördela samhällets resurser.

De framgångsrika angreppen på välfärden visar att reformer inom ramen för det kapitalistiska samhället snabbt kan rullas tillbaka när maktförhållandena mellan arbete och kapital förändras.

Den orättvisa världsordningen slår särskilt hårt mot kvinnor. Kvinnorna utför två tredjedelar av arbetet i världen, men får bara en tiondel av inkomsterna. En hundradel av världens samlade tillgångar ägs av kvinnor. En majoritet av de människor som lever i extrem fattigdom är flickor och kvinnor. Många kvinnor och barn tvingas in i den internationella sexindustrin. Reaktionära stater och rörelser som öppet förnekar kvinnors mänskliga rättigheter och inte tvekar att upprätthålla den patriarkala maktstrukturen med brutalt våld har stärkt sin ställning. Kraven på avregleringar och privatiseringar i fattiga länder leder till social nedrustning, så att hälsovård och utbildning i än högre grad blir ett privilegium för de rikaste. Lokal produktion slås ut. Därmed begränsas kvinnors rättigheter och möjligheter ytterligare.

Kapitalets profitjakt och en ojämlik marknad, har lett till en hänsynslös exploatering av människor och miljö. Tjugo procent av världens befolkning förbrukar åttio procent av jordens resurser. Vårt levnadssätt tömmer naturtillgångarna, utrotar växt- och djurarter och hotar hela det ekologiska systemet. En hållbar utveckling inom ett rättvist miljöutrymme är oförenlig med dagens maktförhållanden.

Sedan Sovjetunionens upplösning och planekonomiernas ekonomiska och politiska sammanbrott är USA ensam supermakt med en militär kapacitet lika stor som samtliga övriga länders tillsammans. USA:s dominans har inte inneburit fred och avspänning. Tvärtom kännetecknas vår tid av en allt mer aggressiv imperialistisk expansion. Imperialismen är ett globalt system av ekonomiska relationer.

USA:s beroende av oljeimport ökar stadigt samtidigt som landet är världens mest skuldsatta. Det nordamerikanska kapitalets internationella position och dess långsiktiga förmåga att generera profiter blir allt mer beroende av att USA kan demonstrera sin politiska och militära styrka. Ett läge av permanent krig mot verkliga eller påstådda fiender skapas. Att en imperialistisk makt på nedgång försöker kompensera förlusten av ekonomisk styrka med militära angrepp är ett mönster vi känner igen från historien. Det vi ser är hur ett system i kris måste upprätthållas med våld.

USA åsidosätter öppet folkrätten och tar sig friheten att försvara sina ekonomiska och militära positioner med de medel man finner lämpliga. Ett snävt och kortsiktigt perspektiv får USA att totalt negligera internationellt viktiga miljöfrågor som jordens klimatförändring. Detta trots Supermaktsarrogans och brutalt maktspråk undergräver FNs och andra internationella organs möjlighet att agera. Med pågående eller planerade krig som förevändning kan USA få också andra stater att inskränka de demokratiska fri- och rättigheterna, så att individernas rättssäkerhet upphävs.

Reaktionära, religiöst färgade men i grunden politiska, krafter vinner terräng i stora delar av världen. De hotar mänskliga rättigheter, i synnerhet kvinnors liv och frihet, och de underblåser konflikter mellan länder och folk. Högerextremistiska och rasistiska grupperingar har åter flyttat fram sina positioner, inte minst i Europa. Oavsett om de är öppet fascistiska eller döljer sig i populism utnyttjar de människors rädsla i ett samhälle där

trygghet och välfärd raseras. När starka ekonomiska intressen finner det ändamålsenligt att alliera sig med högerextrema strömningar hotas demokratin.

Kapitalets och den politiska högerens krafter är starka, men bilden är inte entydig. Den politiska demokratin former – flerpartisystem, yttrandefrihet, fria val etc. – har fått ett internationellt genomslag utan historisk motsvarighet. Många gånger är den formella demokratin föga mer än en fasad, men störtandet av de öppna diktaturerna är trots det ett viktigt framsteg som skapar en plattform för fortsatt kamp.

Över hela världen växer protesterna mot effekterna av den nyliberala politiken, och rörelsen för global rättvisa växer. Allt fler kvinnor världen över kräver frigörelse och mänskliga rättigheter. En rasism som imperialismen skapat och underblåser föder solidaritetsrörelser. Människor som vägrar bli dominerade och hunsade säger ifrån. Miljöfrågan engagerar människor ur olika samhällsgrupper och den nya fredsrörelsen är en av största sociala rörelserna efter andra världskriget.

Vi ser en värld med hårdnande politiska motsättningar, som för med sig allvarliga hot mot människors liv och välfärd, men samtidigt öppnar nya möjligheter. Det är vänsterns stora utmaning att samla och organisera alla de människor som är övertygade om att en rättvis värld är både möjlig och nödvändig.

Grunder för en vänsterpolitik

Allas lika värde

Mänskliga rättigheter och folkrätt

Så länge mänskligheten funnits har det förts en kamp för rätten till ett bättre och jämlikare liv. De framsteg som följt på denna oförtrutna strävan gör att vi i dag kan tala om okränkbara mänskliga rättigheter. Deras betydelse har växt och satts på pränt i FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Trots att dessa rättigheter ständigt förvägras människor över hela världen – även i vårt land – kan ingen regim i längden ignorera dem.

Barn har specifika behov, men de kan inte alltid uttrycka dem. Lika lite kan de föra sin egen talan för att stoppa kränkningar de utsätts för. Därför fastslås barns rättigheter i särskild ordning i Barnkonventionen. Vänsterpartiets politik skall utformas så att barnens bästa kommer i första rummet.

Respekten för de mänskliga rättigheterna skall vara grundläggande för all politik. Men mänskliga rättigheter praktiseras inte genom att de utlovats. De kan bara erövrats och garanteras genom organiserade sociala rörelserns kamp för frigörelse och rättvisa.

Folkrätten, den internationella rättsliga praxis som reglerar förhållandet mellan stater, måste försvaras och fördjupas. När respekten för det nationella oberoendet undergrävs och det generella förbudet mot anfallskrig åsidosätts, då öppnas nya vägar för imperialistisk expansion. Alla beslut om militärt våld som en sista utväg för att skydda freden och de mänskliga rättigheterna måste fattas av FN. Det är viktigt att vid ställningstagande gällande internationella insatser inte bara förlita sig på FN mandat, en individuell bedömning måste ske i varje enskilt fall. När så behövs måste Folkrätten och FN-stadgan kunna hävdas gentemot säkerhetsrådet för att stärka FN:s ställning.

FN är en viktig organisation för fred, avspänning och nedrustning. Vi är motståndare till att FN utnyttjas till försvar av de kapitalistiska staternas intressen och för att legitimera anfallskrig.

Kamp mot rasismen

Rasismen är en del av den globala världsordningen. Rasistiska strukturer finns också i det svenska samhället. Det vore ett misstag att reducera rasismen till att handla om biologiska rasläror och till politiska rörelser som bär upp dessa. Rasistiska föreställningar som på skilda sätt kopplar människors beteende och värde till härkomst och utseende, påverkar människors sätt att handla, både privat och offentligt.

Rasismen är något annat än allmänna fördomar. Den måste förstås i förhållande till maktrelationer i samhället som helhet. När det finns en över- och underordning, kan särskiljande och uteslutande processer, liksom nedsättande föreställningar och attityder hos enskilda påverka hur privilegier och möjligheter tilldelas och förvägras.

I Sverige yttrar sig rasismen dels i misshandel, förföljelser och trakasserier, dels i sådant som den ojämlika tillgången på, eller villkoren för, arbete, utbildning, inkomst, bostad, och politisk representation. Diskriminering av människor på grund av utseende eller ursprung är förbjuden antingen den är medveten eller ej, men utgör trots det en del av samhällslivet.

I Sverige, liksom i många andra europeiska länder, har rasistiska strukturer gjort att klassamhället fått en etnisk skiktning. Makt, inflytande och materiell levnadsstandard är idag ojämnt fördelade mellan etniskt segregerade bostadsområden. Det gäller även tillgången till, och villkoren för, välfärd, utbildning och privat service. Den strukturella diskrimineringen påverkar hela bostadsområden. Segregationen innebär också att vardagsarenor och sociala relationer präglas av den rumsliga uppdelningen, vilket spär på och blir en egen grogrund för föreställningar om "vi" och "dom". Segregationen är därför ett uttryck för klassamhället om dess rasistiska strukturer, men blir också en självständig faktor i återskapandet av ett etniskt skiktat klassamhälle.

Rasistiska strukturer återskapas genom det kapitalistiska systemet. Inte minst sker detta genom uppdelningen på arbetsmarknaden. Där utnyttjas olikheterna i villkor, för att skärpa utsugningen av arbetskraften. Det innebär till exempel flytt av produktion till låglöneländer med svag facklig organisering, eller överlastning av arbetslöshet och sämre arbetsvillkor på socialt redan utsatta grupper. Personer med utländsk bakgrund är koncentrerade inom lågbetalda, monotona och hälsofarliga yrken med små möjligheter till avancemang, eller finner sig hänvisade till riskfyllt egenföretagande, för vilket de ofta antas vara särskilt lämpade. Det finns också en stark koppling mellan utländsk bakgrund och osäkra anställningsformer. En sådan etnifierad arbetsmarknad underlättar för kapitalet att sätta ett tryck på alla arbetstagare. Denna situation både avspeglar och återskapar de rasistiska strukturerna.

Sambandet mellan det kapitalistiska systemet och rasismen syns tydligt i den globala arbetsdelningen och den imperialistiska exploateringen. Västs rikedom är delvis skapat genom utarmning av den lokala och regionala miljön i utvecklingsländerna. Dagens rasism har en historisk bakgrund i den tid då kolonialismens utplundring skulle rättfärdigas. Även om ord som ras ofta övergått i ett diffust och negativt definierat kulturbegrepp, lever

rasismens huvuddrag vidare. Att vissa folk hålls nere i fattigdom och förtryck framstår som en bekräftelse av den rasistiska världsbilden, samtidigt som rasismen legitimerar den orättvisa världsordningen. Olika länders position i produktionshierarkin påverkar hur människor värdesätts efter sin härkomst, även sedan de flyttat till ett annat land. Dagens nya fas av aggressiv imperialism – ”kriget mot terrorismen” – återskapar på ett handfast sätt ett rasistiskt tänkande. Rasismen är ensam vare sig orsak till eller verkan av nykolonisering och imperialistiska krig. Men den är nödvändig när imperialistiska ingripanden ska legitimeras. Och när människor avhumaniseras, till exempel genom terroriststämpeln, förstärks rasistiska tankemönster också i vardagen, vilket påverkar människors villkor både i de länder som drabbas av krigshandlingar och i kapitalismens kärnländer, däribland Sverige.

Även patriarkatet och rasismen samverkar. Utlandsfödda kvinnor möts av mycket låga förväntningar från majoritetssamhället och placeras längst ned i den ekonomisk-sociala hierarkin. Hushållsarbete i andras hem kan exempelvis framställas som ett framsteg för dem. När sexuellt färgade föreställningar knyts till hudfärg eller kulturell bakgrund drabbas både kvinnor och män.

Kampen mot rasism, segregation och diskriminering handlar inte om invandrade eller utlandsfödda. Det är en kamp för att humanism och mänskliga rättigheter ska omsättas i praktik i Sverige och världen och för att demokratin ska omfatta var och en som bor i landet. Denna kamp måste föras på flera plan samtidigt.

Att se och bemöta vardagsrasismen, den man kan stöta på vid allt från krogköer till jobbsökningar, är en del av det antirasistiska arbetet. En annan del är att samla ett motstånd mot öppet fascistiska och rasistiska rörelser och motverka en ökande acceptans för dessa. Både svensk- och utlandsfödda kvinnor och män behövs i denna kamp.

Rasism och främlingsfientlighet gror inte i vakuum. Sociala orättvisor och växande klyftor fungerar som drivhus för förenklade förklaringar, till exempel att skylla alla problem på den som ser annorlunda ut eller att drömma om ett förment idylliskt förflutet. Därför är en politik som minskar de sociala klyftorna en bärande del i vår antirasistiska strategi. Eftersom försörjningen och arbetsvillkoren är så centrala, är det särskilt viktigt att motverka etnisk diskriminering och underordning på arbetsmarknaden.

En verksam antirasistisk politik utmanar rådande maktförhållanden och fordrar en omfördelning av samhällets resurser. Men människors värderingar påverkas också av de normer som anges i bland annat utrikespolitik och asyltagstiftning. Därför är arbetet för en human flyktingpolitik också ett antirasistiskt arbete. Den antiimperialistiska kampen blir en kamp också mot rasistiska föreställningar och ideologier.

Nationella minoriteter

Förtryck av nationella minoriteter och en politik för tvångsassimilering, är en beklagansvärd och ännu på många sätt obearbetad del av Sveriges historia. Genom internationella avtal har Sverige nu förbundit sig att skydda och stärka samers, tornedalingars, sverigefinnars, romers och judars rättigheter till identitet, språk, kulturarv och religion. Men mycket återstår att göra. Möjligheten att använda det egna språket i kontakt med myndigheter bör utökas. Utbildningen i, på och om de nationella minoritetsspråken samt de nationella minoriteternas kultur och kulturarv bör utvidgas, liksom möjligheten till vård och omsorg av personal som

talat det egna modersmålet. Ett demokratikrav är att alla som tillhör en nationell minoritet ska ha möjlighet att medverka i beslut och ta tillvara sina intressen inom samtliga samhällsområden.

Sexuellt likaberättigande

Sexualitet är en källa till livsglädje och lust. Alla människor skall ha samma rättigheter och samma chans till delaktighet, oavsett sexuell läggning eller könsidentitet. Ingen diskriminering eller särbehandling av homosexuella, bisexuella eller transpersoner (HBT) kan accepteras i ett demokratiskt samhälle. Det innebär till exempel att äktenskapslagstiftning, arvsrätt och familjerätt skall behandla alla lika. Heteronormen – den norm som ser heterosexualiteten som både naturlig och önskvärd – innebär osynliggörande och utanförskap för många människor och skapar och befäster fördomar. Inom utbildning, vård, näringsliv och rättsväsende måste kunskaperna i HBT-frågor öka. Också i HBT-rörelsen återspeglas patriarkala strukturer där kvinnor underordnas, bl.a. uppmärksammas de lesbiskas situation för lite.

Makten till folket

Den politiska demokratin – ofullgången men ovärderlig

Demokrati byggs i ett historiskt givet politiskt, socialt och ekonomiskt sammanhang. Den kommer alltid att vara ofullständig och påverkad av sin tid. I det kapitalistiska samhället inskränks den politiska demokratin både direkt och indirekt av det odemokratiska ekonomiska systemet. För det stora flertalet åtföljs sällan de formella friheterna av motsvarande möjligheter att använda dem. Demokratiskt valda beslutsfattare anpassar sig till mäktiga ekonomiska intressen bortom folkets kontroll.

I en demokrati är medborgarna själva samhällets högsta beslutande instans. Denna folksuveränitet, utövad genom den fritt valda folkförsamlingen, parlamentet, har historiskt formats i och genom nationalstaten. Ett försvar av demokratin kräver i dag också ett försvar av den nationella självbestämmanderätten.

Detta försvar innebär inte nationalism eller isolering. Tvärtom måste demokratin försvaras, återerövas och utvecklas i ett internationellt sammanhang. Nationalismen har ingen plats i en demokratisk vänsterpolitik. Dess funktion är att dölja klass- och könsmotsättningar och ersätta dem med myter om kulturell och etnisk gemenskap. Vänstern är internationalistisk och utgår från det arbetande folkets behov och intressen, oavsett nationsgränser eller kulturella skillnader.

En demokratisk författning

Folkets politiska makt skall utövas av riksdagen, tillsatt genom allmänna, fria och rättvisa val där mandaten fördelas proportionellt mellan partier. Regeringen skall vara ansvarig inför riksdagen.

Några av den politiska demokratins viktigaste byggstenar är föreningsfriheten, yttrande- och tryckfriheten, offentlighetsprincipen och meddelarfriheten. I kamp mot kungar och generaler, överklass och politisk reaktion, har folket tillkämpat sig den omistliga rätten att organisera opposition, delta i offentlig debatt, granska makthavarna och mobilisera till kamp

genom möten, massmedia och demonstrationer. Den rätten skall försvaras, stärkas och fördjupas.

Alla människors lika värde innebär att diskriminering på grund av kön, funktionshinder, sexuell läggning eller könsidentitet, ålder, hudfärg, kulturell eller etnisk bakgrund, religion etc., aldrig kan tolereras. Men det räcker inte att diskriminering är åtalbar när den redan har ägt rum. Samhället måste också motverka den vardagliga och ofta omedvetna diskriminering som så många människor utsätts för.

Utan ett väl fungerande rättsväsende undergrävs demokratin och den starkares rätt blir lag. Domstolarna skall vara självständiga. De skall inte ha politiska befogenheter och de skall själva stå fria från politisk maktutövning. Genom medborgerlig insyn, rättshjälp, offentlig debatt och granskning av rättstillämpningen garanteras allas likhet inför lagen.

Grundlagarna skall värna demokratin och människors rättigheter, medan författningen i övrigt skall vara politiskt neutral. Ändringar skall beslutas av riksdagen men underställas folkets prövning i allmänna val eller i en särskild folkomröstning. Monarkin skall ersättas med en republikansk författning där statschefen tillsätts i demokratisk ordning. Religionsfriheten skall garanteras. Staten skall vara religiöst neutral och alla kvarvarande band mellan staten och Svenska kyrkan skall upplösas.

Kommunal och regional självstyrelse

Politiska beslut måste fattas på olika nivåer beroende på vilka problem som skall lösas. Det ligger ett värde i att beslut fattas så nära medborgarna som möjligt, men en allt för långtgående decentralisering av den politiska makten undergräver möjligheterna att föra en sammanhållen politik för rättvisa och jämlikhet. Delegeringen av beslutsmakt till olika nivåer kan inte fastställas en gång för alla, utan måste hela tiden anpassas till förändrade förhållanden och nya uppgifter. Ekologiska frågor kan inte ensidigt sägas tillhöra en viss nivå. I vissa fall är det nödvändigt att hitta lokala lösningar, medan det i andra krävs nationella och ibland internationella åtgärder för komma tillrätta med miljöproblem.

Den kommunala självstyrelsen, lokalt och regionalt, är en viktig del i den svenska demokratin. Den förutsätter att kommuner och landsting har en omfattande beslutskompetens och egen beskattningsrätt. Inkomster och kostnader måste fördelas solidariskt över landet. Genom ett nationellt omfördelningssystem och andra åtgärder skall samma välfärd garanteras över hela landet. Den representativa demokratin kan kompletteras med anställdas, boendes och brukares frivilliga självförvaltning. Engagemang och lokal aktivitet skall uppmuntras men får inte utnyttjas för att maskera sociala nedskärningar eller undfly politiskt ansvar.

Erövra, försvara och utveckla demokratin!

Beslut som fattas i parlamentariska församlingar är beroende av styrkeförhållandena i det övriga samhället, inte minst på arbetsmarknaden. De påverkas också av internationella maktförhållanden. Transnationella koncerner och stora valutaspekulanter kan sätta press på regeringar och länder. Internationella organ som Världshandelsorganisationen (WTO), Internationella valutafonden (IMF) och Världsbanken har i stor utsträckning blivit verktyg för det internationella kapitalet och har utnyttjat fattiga länders skuldsättning för att tvinga fram en politik i kapitalets intresse. Dessa internationella organ tar dessutom lite hänsyn till

miljöpåverkan. Deras verksamhet och inriktning har en negativ miljöpåverkan genom att dels bidra till lokala föroreningar, dels spä på de globala klimatförändringarna. Det är en politik som i hög grad påverkar de fattigaste.

Världsomfattande mediamonopol begränsar det fria ordet och människors rätt till kunskap. Att hundratals miljoner människor hålls nere i arbetslöshet, fattigdom och okunskap är i sig ett effektivt hinder för demokratin, oavsett vilka formella friheter som till äventyrs finns.

Att dagens demokratiska system är ofullkomligt innebär inte att den faktiskt uppnådda politiska demokratin och de formella fri- och rättigheter som den vilar på är ointressanta. Tvärtom är försvaret och användandet av dessa rättigheter en av arbetarrörelsens och vänsterns viktigaste uppgifter. Den politiska demokratin erövrades av arbetarrörelsen. Det finns ingen annan social kraft som i längden kan anförtros dess försvar. Den så kallade borgerliga demokratin är alltför värdefull för att överlåtas till borgerligheten.

Vänsterpartiet kämpar för att förändra det vi uppfattar som felaktiga beslut den parlamentariska vägen. Men demokrati är inte bara lagar och regler. Civil olydnad är en yttersta möjlighet för människor som saknar makt att på andra sätt försvara folkligt förankrade värden som mänskliga rättigheter och naturresurser. Civil olydnad grundar sig på principen om icke-våld och öppenhet.

Kampen för demokrati kan inte skiljas från kampen mot orättvisor och ojämlikhet. Tron på politikens möjligheter måste återupprättas. Demokratin är mer än allmän rösträtt och formella friheter – den måste göras till folkets makt över samhället.

Internationell samverkan

Ekonomisk och politisk internationalisering

Produktionen, reproduktionen och handeln är beroende av varandra och knyts allt mer samman. Ekonomin blir allt mer samhällelig till sin karaktär och därmed också allt mer internationell. Lokala, regionala och nationella ekonomier integreras i världsekonomin.

Integrationen sker dock i stor utsträckning via underkastelse under några dussin internationella oligopolistiska kapitalgrupper, varav den stora majoriteten är baserad i USA, Japan och några av EU:s rikaste länder. Samtidigt pågår flera försök till regional ekonomisk integrering, i vissa fall delvis grundade i andra sociala och nationella intressen, och därför delvis i strid med de dominerande oligopolens intressen. Utvecklingen av de politiska och juridiska institutioner som ekonomin är beroende av, utvecklas i kamp mellan sådana olika sociala, ekonomiska och nationella och regionala intressen.

De politiska och juridiska institutioner som ekonomin är beroende av anpassar sig till denna utveckling. Internationella överenskommelser ingås och nya mellanstatliga och överstatliga organ skapas. Men anpassningen är aldrig mekanisk eller förutbestämd. De för tillfället segrande institutionerna är aldrig de enda möjliga. De formas av politiska och ideologiska strider grundade i klassamhället och patriarkatet.

Internationell samverkan skall grundas på respekt för mänskliga rättigheter och demokratins ideal, inte kapitalets intresse av avreglering och nya marknader. Många av världens problem är gränsöverskridande: miljöförstöring, vapenhandel, växande sociala klyftor och

utplundringen av världens fattiga, människosmuggling, sex- och narkotikahandel. De kan inte lösas utan internationellt samarbete och överenskommelser mellan stater.

Den internationella samverkan kan bara bli långsiktig och effektiv om den utövas i former som stärker demokratin i stället för att urholka den. Överstatliga organ som kränker de nationella folkvalda parlamentens suveränitet är ingen hållbar lösning. De former för internationell samverkan som redan finns – bi- och multilaterala avtal, internationella konventioner, olika former för frivillig samordning av nationell lagstiftning med mera – skall utvecklas i riktning mot ökad öppenhet och en aktivare medverkan av de nationella parlamenten.

FN är den enda världsomspännande organisation som kan utveckla ett alternativ till den internationella ordning där militär och ekonomisk styrka är avgörande. Men för att en ny, internationell rättsordning, grundad på hållbar utveckling, solidarisk fördelning av jordens resurser, rättvis handel, demokrati och mänskliga rättigheter, skall kunna förverkligas måste FN demokratiseras och stormakternas dominerande ställning brytas. FN:s generalförsamling måste stärkas på bekostnad av säkerhetsrådet.

Europeiska unionen och europeiskt samarbete

Vänsterns socialistiska, feministiska och ekologiska målsättningar utmanar rådande maktförhållanden i världen. Förhållanden som på europeisk nivå är starkt institutionaliserade via Europeiska Unionen och Nato. I jämförelse är de svenska offentliga institutionerna – trots sina brister – mer öppna för folkligt tryck och demokratisk insyn och påverkan. Sveriges möjligheter att föra en självständig och progressiv politik beskärs av EU och Nato, men också direkt av det svenska och internationella kapitalet.

Bara genom internationell samverkan mellan fackliga, feministiska och andra progressiva sociala rörelser och vänsterkrafter i Europa och världen kan vi varaktigt övervinna patriarkala strukturer, bryta det internationella kapitalets makt, och ersätta kapitalistiska internationella relationer med ekologiskt hållbara och socialistiskt demokratiska sådana.

Vänsterpartiet verkar därför tillsammans med likasinnade i Europa för en upplösning av Nato, för ett i grunden helt annorlunda alleuropeiskt samarbete än dagens EU och för upprättande av solidariska, fredliga och jämlika relationer inom Europa och mellan Europa och Syd och Öst.

Det viktiga i denna strävan är riktningen. Flera kompletterande vägar måste prövas. Vilka strategier som tillämpas måste avgöras av de faktiska omständigheterna och den politiska utvecklingen i Sverige och Europa.

EU:s grundläggande strukturer motverkar oftast sådana här samarbeten. EU:s nyliberalt inspirerade fördrag gör i praktiken kapitalets frihet till överordnad princip. Avregleringar, skattesänkningar, privatiseringar och avskaffande av handelshinder inom en gemensam marknad är prioriterat, medan social trygghet, miljöskydd och arbetsrätt betraktas som problem eftersom de kan minska kapitalets frihet.

EU bygger murar mot resten av världen. Människor på flykt undan krig och nöd avisas vid unionens yttre gränser och medlemsländernas möjlighet att föra en asylpolitik grundad på respekt för de mänskliga rättigheterna begränsas.

I handelspolitiken gynnas europeisk jordbruks- och livsmedelsindustri på fattiga länders bekostnad.

Samtidigt utvecklas EU i riktning mot en federal statsbildning. Skapandet av EMU, den ekonomiska och monetära unionen, är tillsammans med de uttalade militära ambitionerna det främsta uttrycket för denna strävan.

EU fyller inte minimikraven på ett demokratiskt statskick eller samarbete.

Lagstiftningsmakt har förts från de nationella parlamenten till de kollektivt oansvariga regeringsrepresentanterna i ministerrådet och lagförslagen utarbetas av tjänstemännen i kommissionen.

Lagarnas tillämpning övervakas av domstolen i Luxemburg, som i praktiken också är med och formar politikens innehåll. Mellanstatliga överenskommelser mellan likaberättigade parter ersätts allt mer av överstatliga majoritetsbeslut. Kvinnor är överlag sämre representerade än män och har mindre makt och inflytande i alla EU:s beslutande organ. Europaparlamentet har också stärkts men det har en svag demokratisk legitimitet. I denna beslutsstruktur har folken mycket små möjligheter att utkräva ansvar av makthavarna.

EU:s politiska och militära allians med USA spelar en nyckelroll för upprätthållandet av dagens imperialistiska och klimatförstörande globala maktordning. EU får i och med detta privilegierad tillgång till Syds och Östs råvaror och marknader, i utbyte mot en underordnad politisk, militär och ekonomisk roll gentemot USA. Detta hämmar EU:s sociala och ekonomiska utveckling och pressar EU:s länder att överge sina välfärdsmodeller.

Vi respekterar resultatet i folkomröstningen 1994 men har inte skäl att ändra vår principiella ståndpunkt. Sedan dess har unionens negativa inslag förstärkts drastiskt, något som aldrig underställts en folkomröstning i Sverige.

Vänsterpartiet verkar därför för att Sverige ska lämna EU. Vår EU-kritiska position gör det än viktigare att verka för vänsterpolitik i Europa och för EU:s demokratisering såväl parlamentariskt som utomparlamentariskt. Inom EU arbetar vänsterpartiet därför för att överstatliga organ som EU-kommissionen, EU-domstolen och Europaparlamentet ska avskaffas eller dramatiskt omformas. Sociala och demokratiska rättigheter ska överordnas kapitalets frihet. Militariseringen och banden till Nato ska brytas.

Vänsterpartiet ställer upp i valen till EU-parlamentet och arbetar aktivt och konstruktivt för att förändra EU i denna riktning tillsammans med andra vänsterkrafter. I det dagliga arbetet motsätter sig Vänsterpartiet generellt förslag som ökar EU:s makt och försöker istället föra tillbaka makt till medlemsländerna. På områden där det är möjligt att flytta fram positionerna för progressiv politik även genom EU-direktiv och liknande, så måste en bedömning göras från fall till fall, om fördelarna med detta överväger riskerna med att ytterligare politikområden förs till EU-nivå. Eftersom miljöproblem och finansiella flöden inte är möjliga att reglera bara på nationell nivå kan Vänsterpartiet till exempel vara positivt till bindande miniminivåer på dessa områden. När makt redan förts över till EU verkar Vänsterpartiet aktivt för förslag som gör EU mer grönt, socialt, jämställt och öppet mot omvärlden.

Istället för EU vill Vänsterpartiet i första hand se ett eller flera i huvudsak mellanstatliga och gärna alleuropeiska och internationella samarbeten. Samarbetsformerna kan anpassas till frågornas art och till de länder som väljer att delta. Samarbetena kan omfatta både färre och fler länder än dagens Europa. Även länder som gränsar till Europa eller av andra skäl har nära relationer till Europa bör ges möjlighet till organiserat samarbete på jämlika grunder. Formerna bör också utgå från och samordnas med befintliga samarbeten som Europarådet, OSSE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) och regionala organisationer som Nordiska rådet. Alla dessa bör stärkas och utvecklas som alternativ eller komplement till EU.

Många gånger har progressiva europeiska framsteg – som avskaffande av dödsstraffet – nåtts via sådant mellanstatligt arbete. Vänsterpartiet ser sådant som en framgångsväg även på fler områdensom jämställdhet, arbetsmarknad och mänskliga rättigheter. I sådana alternativa samarbeten bör den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna vara den rättsliga och politiska grunden. Syftet med sådana samarbeten bör vara att värna de mänskliga rättigheterna, utveckla demokratin och stärka rättsstaten. Men också att bygga ut välfärden, skydda fackliga rättigheter och kvinnors rättigheter, reglera finansmarknader, demokratisera ekonomin och förhindra social dumpning. Miljöpolitiken bör regleras över gränserna utan att hindra länder att gå före med radikalare lagstiftning. Samverkan för ekologisk omställning med sikte på att snarast nå klimatneutralitet bör prioriteras. Samarbetena bör verka för att utjämna ekonomiska och sociala klyftor inom Europa, och för att stärka solidariska och fredliga relationer mellan Europa och andra regioner. Människors fria rörlighet när det gäller studier, arbete, fackligt och politiskt samarbete, turism, osv, bör garanteras och utvidgas inom – och successivt också utom – samarbetet. Sådana alleuropeiska samarbeten bör vara drivande på global nivå för en snabb och rättvis nedskärning av klimatutsläpp, för en rättvis fördelning av råvarutillgångar och för upprättande av solidariska och jämlika relationer med Syd och Öst.

Flera kompletterande vägar måste användas för att demokratisera Europa och vrida utvecklingen åt vänster. Utökad internationellt samarbete mellan fackliga, feministiska och andra progressiva sociala rörelser, och mellan vänsterpartier och vänsterregeringar, är avgörande för att framgångsrika europeiska strategier ska kunna växa fram. Sådana strategier måste framförallt syfta till opinionsarbete och politisk samordning av rörelser. De kan baseras på stora såväl som små reformer av EU, och självständigare nationell politik som offensivt tänjer på gränserna för EU:s regelverk och inte räds att hävda oppositionella nationella linjer på EU-nivå.

Möjligheter att vid sidan av EU-strukturerna bygga alternativa mellanstatliga ekonomiska, icke-kommersiella samarbeten behöver prövas. Det kan vara samarbeten som stärker det offentliga makt, ägande och kontroll över infrastruktur, bankväsende, finansiella flöden, energi och välfärd. Europarådet och Nordiska rådet skulle kunna användas i dessa syften. Fredsinriktade säkerhetspolitiska samarbeten skulle kunna stärkas genom OSSE.

Avgörande är en insikt om att vänsterns politiska projekt inte långsiktigt kan förverkligas utan samarbeten med likasinnade i Europa och världen, eller utan internationella samarbeten för att bryta det transnationella kapitalets makt. För att en progressiv europeisk utveckling ska bli möjlig måste EU:s nuvarande fördrag ersättas av andra samarbeten eller förändras i grunden.

Strategier för att stärka vänstern i Europa måste därför inom överskådlig framtid främst handla om att kringgå, förändra, komplettera och utträda ur EU:s strukturer, snarare än att tilldela EU mer makt i förhoppning att unionen ska kunna utgöra ett positivt redskap för förändring.

En självständig utrikespolitik för internationell solidaritet

Sveriges militära alliansfrihet, som i dag hotas av EU:s militära ambitioner och Natos utvidgning, skall försvaras och stärkas. Det svenska försvaret skall med bibehållen neutralitet fortlöpande anpassas till förändrade uppgifter och nya internationella förhållanden. Svensk vapenexport skall avvecklas.

Det är av yttersta vikt att det militära systemet underställs en demokratisk kontroll. En grundbult i en sådan kontroll är den allmänna värnplikten. Allmän värnplikt måste gälla såväl kvinnor som män. Pliktlagen skall även i fortsättningen ge möjlighet till såväl militär som civil tjänstgöring.

Det kalla krigets slut innebar att det akuta hotet om en kärnvapenkonflikt mellan världens två supermakter upphörde och att en viss militär nedrustning kunde inledas. Men fortfarande används kärnvapen som ett outtalat hot. USA innehar enorma lager av massförstörelsevapen – biologiska, kemiska och nukleära – och utvecklar nya. Vänsterpartiet arbetar för militäralliansernas upplösning, ett totalt internationellt förbud mot alla former av massförstörelsevapen och för allmän avrustning.

Sverige skall föra en självständig utrikespolitik där demokrati, respekt för folkrätten och de mänskliga rättigheterna, hållbar utveckling, kvinnors frigörelse och internationell solidaritet är vägledande. Det förutsätter att Sverige vågar utmana USA, EU och det internationella kapitalets maktanspråk.

Kapitalets utplundring av fattiga länder, politiskt förtryck och väpnade regionala konflikter tvingar miljontals människor att fly från sina hemtrakter. Den stora majoriteten av världens flyktingar, varav de flesta är kvinnor och barn, finns i de fattiga länderna. Sverige skall föra en human flykting- och asylpolitik där varje asylsökande garanteras rätten till en individuell prövning under värdiga omständigheter och med generösa kriterier för flyktingskap och asyl.

Internationellt bistånd skall ges till fattiga länder utan egennyttiga förbehåll. Sverige skall verka för en internationell skuldavskrivning som ger fattiga länder möjlighet att utvecklas på egna villkor. Frihandel förutsätter likvärdiga förutsättningar. En rättvis handelspolitik, som motverkar dagens ojämlika förhållanden på världsmarknaden, måste utvecklas. Sverige skall också verka för en skatt på internationella valutatransaktioner för att motverka skadlig spekulation och stabilisera världsekonomin. Intäkterna skall användas för insatser mot den globala fattigdomen och miljöförstörelsen.

Hållbar utveckling och rättvis fördelning

Ansvar för en hållbar utveckling är gemensamt. Det får konsekvenser på alla områden, politiska såväl som privata. Var och en kan bidra till miljöomställningen genom sitt sätt att leva, men miljöproblemen är i grunden samhällsliga och strukturella problem som kräver politiska lösningar. De avgörande besluten fattas av de företag som producerar, transporterar och säljer varor. I den kapitalistiska ekonomin är kortsiktiga avkastningskrav

och jakt på marknadsandelar alltid överordnade hänsynen till miljön. Därför behövs en kraftfull lagstiftning, ekonomiska styrmedel, långsiktig samhällsplanering, klimatinvesteringar och miljöinriktad näringspolitik för att miljöhoten skall kunna bemästras. Ett ökat gemensamt ägande ger oss större möjlighet att styra produktions- och konsumtionsmönster. Genom politiska beslut och ett gemensamt ansvarstagande skapas också förutsättningar för varje individs möjlighet att bidra till en hållbar utveckling.

Människan har påtagit sig ett särskilt ansvar för djurs livsvillkor och har möjligheten att förbättra och förändra djurs förutsättningar. Djur kan känna såväl välbefinnande som stress och lidande. All djurhållning skall därför utgå från att djur är kännande varelser och de skall ges ett gott liv och möjlighet till ett naturligt beteende. Långa djurtransporter skall avskaffas, så kallade djurfabriker samt pälsindustrin avvecklas och onödiga djurförsök avskaffas. Dagens köttkonsumtion, som leder till klimatförändringar, skövling av regnskog och överutnyttjande av vatten, måste förändras till mer energieffektiv matkonsumtion baserad på en ökad andel vegetabiliska produkter.

Idag är antalet arter som utrotas varje år hundratals gånger större än vad som är naturligt. Det är människors verksamhet som ger upphov till denna utarmning av den biologiska mångfalden. Åtgärder måste genast sättas in för att arter långsiktigt kan fortleva i bestånd med tillräcklig genetisk variation. Vidare skall vi arbeta för att få livskraftiga stammar av de naturligt förekommande djurarterna såsom till exempel varg, järv och lo.

Miljöpolitiken är aldrig konfliktfri. Miljöintressen kan komma i konflikt med till exempel regionalpolitiska eller arbetsmarknadspolitiska mål. Nödvändig nationell och internationell reglering kan inskränka det lokala självbestämmandet. Berättigade krav på ökad materiell levnadsstandard kan vara oförenliga med en långsiktigt hållbar utveckling. Som i all politik måste olika legitima intressen vägas mot varandra, men de långsiktiga miljöhänsynen måste vara överordnade i den meningen att ett globalt ekologiskt sammanbrott aldrig kan vara ett pris värt att betala. Det gäller även att se möjligheterna i att samordna olika intressekonflikter med varandra. Nya arbetstillfällen inom ny miljöteknik kan till exempel leda till att sysselsättningen ökar och regioner stärks.

Genom en framåtsyftande samhällsplanering och en rättvis fördelning kombinerat med utveckling av ny teknik är det fullt möjligt att anpassa vårt samhälle till vad naturen tål. Miljöpolitiken skall inriktas på en minimering av uttaget av icke förnyelsebara resurser, minskad energikonsumtion, begränsning av miljöskadliga utsläpp, skydd av den biologiska mångfalden och skapandet av ett ekologiskt hållbart jordbruk. Det innebär bland annat omställning till förnyelsebara energikällor och snabb avveckling av kärnkraften samtidigt som användningen av fossila bränslen minskas.

Utsläppen till Östersjön och andra hav från jordbruk, avlopp och transporter kan och måste minska genom lagstiftning och internationella överenskommelser. Havens ekosystem är utsatta och snabba åtaganden är nödvändiga.

Ett viktigt område för stora förändringar och nytänkande är transportsektorn. Trafiken är i Sverige både i absoluta och relativa tal den sektorn som står för den största ökningen av växthusgaser. Här krävs en rad åtgärder i form av minskat antal fossila transporter, en överflyttning av gods- och persontransporter till kollektivtrafik och järnväg, förbättrad och

effektivare teknik och framtagande av nya förnyelsebara bränslen. Det är ett hållbart ekologiskt transportsystem som ska gynnas och vidareutvecklas. Trafikens roll i samhällsplaneringen måste lyftas fram. Transportsektorn är påtagligt ojämnt, genom att transportsystemet är uppbyggt för att i första hand svara mot män önskemål. Denna maktfördelning måste ändras.

Välfärd för alla

I alla utvecklade länder har statens roll i samhällsekonomin förstärkts. Staten är inte neutral. Dess grundläggande funktion är att upprätthålla de ekonomiska, sociala och politiska maktrelationerna i samhället. Kapitalismen är därför långsiktigt beroende av staten. Men också arbetar- och kvinnorörelsen kan genom sin kamp få staten att stödja sina intressen. Det är på detta sätt som de gemensamt finansierade verksamheterna formats till möjliga verktyg för rättvisa och solidaritet.

I Sverige har arbetarrörelsen varit pådrivande i uppbyggandet av en omfattande offentlig sektor i ekonomin, finansierad genom progressiv beskattning av medborgare och företag och understödd av en ekonomisk politik för full sysselsättning. En gemensam och solidarisk sektor, grundad på principen "av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov", utjämnar klass- och könsskillnader. En mer rättvis fördelning av inkomster och levnadsbetingelser mellan olika grupper av yrkesverksamma och mellan de yrkesverksamma och dem som står utanför arbetsmarknaden blir möjlig. Medborgarna får större möjligheter att genom demokratiska beslut och offentlig diskussion styra samhällsekonomin utveckling.

Tjänsteproduktionens andel av ekonomin växer. I takt med att produktionen av industrivaror automatiseras blir arbetsintensiva verksamheter som vård, omsorg och utbildning relativt sett dyrare att producera. För att dessa tjänster inte skall reserveras för en liten elit måste samhällets gemensamma resurser också användas för vårt gemensamma bästa. Den offentliga sektorn kommer att kräva en större del av den samlade nationalprodukten. Denna utveckling leder obönhörligen till konflikter med kapitalet.

Finansieringen av den offentliga sektorn innebär alltid en begränsning av det privata konsumtionsutrymmet. Motsättningen består även om kapitalets makt begränsas. Full sysselsättning och tillväxt bidrar till att denna motsättning lättare hanteras. Tjänsteproduktionen organiseras mer effektivt i offentlig regi, om målsättningen är att fler än de allra rikaste skall kunna ha tillgång till kvalificerad samhällsservice. Den skall styras och utvecklas demokratiskt med utgångspunkten att människorna är medborgare i ett samhälle och inte kunder på en marknad.

Den välfärdsmodell som vuxit fram i Sverige och Norden har betydande fördelar ur ett feministiskt perspektiv. Kombinationen av en aktiv arbetsmarknadspolitik med full sysselsättning som mål, rättigheter kopplade till individer istället för familjer eller arbetsplatser och större samhällsansvar för barnomsorg har varit viktigt för kvinnors självförsörjning.

Skattesystemet skall utformas så att finansieringen av den offentliga verksamheten tryggas på långt sikt. Skatterna skall bland annat hjälpa till att utjämna inkomst- och förmögenhetsklyftor, de skall motverka konjunktursvängningar och de skall vara verktyg i

omställningen till ett miljömässigt hållbart samhälle. Kommunerna skall ha självständig beskattningsrätt.

Utbildning, forskning, omsorg, vård, bostäder, kollektivtrafik och kultur är alla centrala ansvarsområden för den offentliga sektorn. Verksamheterna skall formas av en politik inriktad på demokratisering, jämställdhet, solidaritet och en ekologiskt hållbar utveckling. Behoven, inte betalningsförmågan skall vara avgörande. Privatiseringar och entreprenader innebär därför ett allvarligt hot mot den offentliga sektorns grundidé.

Socialförsäkringarna skall bygga på individens rättigheter och skyldigheter. Systemet skall ge medborgarna en inkomstrelaterad ersättning vid sjukdom, arbetslöshet, föräldraledighet och liknande, med en angiven lägsta nivå. Genom att finansieringen och inkomstutjämnningen sker via ett progressivt skattesystem och inte individuella avgifter eller efter behovsprövning, betonas individernas rättigheter. Inkomstbortfallsprincipen innebär att nästan alla, inte bara de fattigaste, omfattas och gynnas av systemet. Därmed skapas en solidaritet även hos samhällets mellanskikt. Det generella välfärdssystemet ger en effektiv administration samt stor överblick och insyn. Det bidrar också i stor utsträckning till att frigöra medborgarna från de rikas välvilja, välgörenhet och fattigvård.

För att kunna ta tillvara sina intressen och påverka samhällsutvecklingen måste alla ha rätt och möjlighet till en likvärdig utbildning med hög kvalitet. Utbildningen är ett verktyg för personlig utveckling, jämställdhet och samhälllig demokratisering. Den är ett gemensamt ansvar och skall stå fri från privata vinstintressen.

Med statens funktion som upprätthållare av samhällsordningen följer också förtryckande inslag i den offentliga sektorn. Människor möts ibland av godtyckligt myndighetsutövande, patriarkala strukturer och diskriminering. Personalens inflytande över den egna arbetssituationen är ofta eftersatt och leder till missnöje och sämre service. En demokratisering av den offentliga verksamheten med ökat inflytande från såväl personal som medborgare är därför nödvändig.

Makt över arbetet

Rikedomar och välstånd skapas genom människors arbete. Arbetet ger möjlighet till delaktighet i samhällslivet, såväl individuellt som kollektivt. Egen försörjning är grunden för personlig frigörelse och självständighet. Makten över arbetet är nyckeln till makten över samhällsutvecklingen.

Arbete är en mänsklig rättighet och en samhälllig nödvändighet. Arbete åt alla är ett strategiskt huvudmål för vänsterpartiet.

Hög arbetslöshet ökar klass- och könsklyftorna. Den försvagar de arbetande och deras fackliga organisationer. Under hot om uppsägningar kan reallönerna pressas ned, arbetsförhållandena försämrats och anställningstryggheten luckras upp. Barnafödandet minskar till följd av ekonomisk och social otrygghet. Långvarig arbetslöshet kan för den enskilde leda till sjukdom och hopplöshet. För samhället medför den hämmad tillväxt och minskade skatteintäkter, vilket ökar de sociala kostnaderna och leder till nedskärningar i den offentliga sektorn. Arbetslösheten slår därmed särskilt hårt mot kvinnor, som både förlorar anställningsmöjligheter och berövas den sociala service som ofta är förutsättningen för deltagande i arbetslivet.

Många arbetarklasskvinnor, unga och invandrare har olika former av otrygga anställningar och deltider, både inom den privata och den offentliga sektorn. Dessa former av anställningar leder ofta till att människors makt över det egna arbetet minskar, att de har svårt att försörja sig och att hävda sig på arbetsplatserna. Dessa former av anställningar ökar klass- och köns polariseringen på arbetsmarknaden. De osäkra anställningarna blir också ett verktyg i händerna på arbetsgivarna för att pressa ner lönenivåerna.

En arbetstidsförkortning till sex timmars arbetsdag med bibehållen lön är en strategisk reform som skulle gynna arbetarklassen på flera olika sätt. Kampen mot arbetslösheten underlättas liksom fördelningskampen mellan arbete och kapital. Fördelningen av arbetstid och inkomster bland de arbetande kan också utjämnas. En daglig arbetstidsförkortning innebär också att det obetalda arbetet, som idag i stor utsträckning utförs av kvinnor, kan fördelas jämnare.

När förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter decentraliseras tenderar inkomstklyftorna att öka, såväl inom branscher som mellan privat och offentlig sektor. Löneskillnader mellan kvinnor och män består eller ökar. Om dessutom individuell lönesättning tillämpas ökar inkomstklyftorna ytterligare. Samordnade avtalsförhandlingar med centrala avtal är ett sätt att förhindra att arbetsgivarna spelar ut olika löntagargrupper mot varandra och att motverka lönediskriminering av kvinnor.

På arbetsmarknaden upprätthålls kvinnors underordning genom könsarbetsdelningen och den systematiska lönediskrimineringen. Kvinnor har genom historien alltid arbetat och deras arbete har så gott som alltid varit underordnat männens. Industrialismen och kapitalismen löste upp gamla patriarkala band, men kvinnornas underordning bevarades, om än i nya former.

De välfärdspolitiska reformer som genomfördes under 1960- och 70-talen, med bland annat en utbyggd offentlig barnomsorg, underlättade kvinnors lönearbete, men bröt inte könsuppdelningen av arbetsmarknaden. Den öppna lönediskrimineringen försvann ur avtalen, men upprätthålls i indirekta och dolda former. Lönenivåerna i olika yrken och olika branscher följer könsuppdelningen, liksom utbildningsvägar som domineras av kvinnor leder till anställningar med lägre lön. Kvinnor förväntas nöja sig med deltider, medan heltid är norm för männen. Även inom samma yrke och vid individuell lönesättning finns systematiska skillnader mellan könen, eftersom lönen inte sätts för utfört arbete, utan efter hur uppgiften värderas av manssamhället.

Könsarbetsdelningen har också präglat de fackliga organisationerna, som har utvecklat egna patriarkala strukturer enligt arbetsmarknadens modell med männens arbetsmönster och arbetsvillkor som norm.

Fortfarande är många arbetsmiljöer oacceptabla. Belastningsskador, som främst drabbar kvinnor inom arbetarklassen, är den enskilt största orsaken till långtidssjukskrivningar. Prestationskraven ökar och kontakterna med arbetskamrater begränsas. Det fackliga inflytandet över arbetsmiljöarbetet ifrågasätts.

Den tekniska utvecklingen, inte minst inom IT-området, skulle kunna innebära en utveckling av många arbetsuppgifter i riktning mot ett allsidigare och mer stimulerande innehåll. Men maktförhållandena på arbetsmarknaden förhindrar att dessa möjligheter förverkligas fullt ut.

Arbetsmarknaden tudelas. Vissa skikt inom arbetarklassen ges allt mer monotona arbetsuppgifter och allt mindre inflytande över sin arbetssituation under osäkra anställningsförhållanden. För andra grupper, som har en starkare ställning på arbetsmarknaden, ger den nya tekniken möjlighet att utveckla kompetens och ansvar.

Varje år omsätts enorma summor i ekonomisk brottslighet, där företag står för en mycket större andel än de enskilda som fuskar i socialförsäkringssystemen. Det får svåra konsekvenser för arbetsmarknaden, seriösa företag slås ut och möjligheten att upprätthålla anställningsvillkor och god arbetsmiljö är obefintliga i företagen och för de anställda i den svarta sektorn. Det är företagen, inte enskilda arbetstagare, som möjliggör och tjänar på den ekonomiska brottsligheten.

För den enskilde innebär svartarbete en osäker situation. Man står utanför trygghetssystem och utan möjlighet att hävda några anställningsvillkor. Svårast är det för de s.k. papperslösa invandrare som arbetar utan uppehålls- eller arbetstillstånd. Arbetsgivare profiterar på deras utsatta situation och kan använda den gruppen för att pressa ned löner och villkor på den övriga lagliga arbetsmarknaden. Företagen ska avkrävas ansvar för svartarbete, arbetstagarna ska ha rätt till skadestånd för förlorad arbetsinkomst och kränkning vid t.ex. för lågt utbetalade löner. Papperslösa ska inte behöva riskera att kastas ut ur Sverige för att de bidrar till att avslöja missförhållanden.

Denna uppdelning är än tydligare i ett internationellt perspektiv, där den rika västvärldens högteknologiska "informationssamhälle" förutsätter industrialiserad och uselt betald massproduktion av datakomponenter och programkod i de fattiga länderna.

Strejk och hot om strejk är de arbetandes effektivaste verktyg i kampen för bättre löner och arbetsvillkor, den enda möjligheten att utmana den makt som arbetsgivaren har i kraft av sitt ägande. Därför måste konflikträtten försvaras mot alla försök till inskränkningar och försvagningar.

Kollektivavtalen är en ovärderlig tillgång för den fackliga rörelsen. Genom att arbetare och arbetsgivare gör upp om löner och arbetsvillkor begränsas konkurrensen på arbetsmarknaden och de anställda får en tryggare situation. Med individuella avtal och lagstadgade minimilöner stärks arbetsgivarsidan.

Det ligger ett stort värde i att framgångar i klasskampen garanteras i avtal i stället för i lag. Om medlemmarna har ett reellt inflytande över avtalskraven och de överenskommelser som sluts, så stärker avtalen de fackliga organisationernas legitimitet. Det gör det lättare att upprätthålla en hög anslutningsgrad, vilket i sin tur stärker facket och de arbetandes ställning. Det blir svårare för arbetsgivarna att ta tillbaka det de förlorat.

Arbetsrättslagstiftningen ersätter inte kollektivavtalen. Dess uppgift är att garantera rätten och möjligheten att sluta kollektivavtal och den utgör det golv utifrån vilket avtalsförbättringar kan nås. Arbetsrättslagstiftningen ger de arbetande möjlighet att tillkämpa sig inflytande och rättigheter som arbetsgivarna aldrig skulle ha gett frivilligt.

Vänsterpartiet arbetar för en förstärkt arbetsrätt som innebär tryggare anställningar, högre krav på att arbetsgivarna tar ansvar för arbetsmiljön och en starkare ställning för kollektivavtalen. Genom politiska beslut vill vi underlätta en lönebildning där klass- och

könsklyftorna minskar och lika lön för likvärdigt arbete garanteras. Vänsterpartiet arbetar för ökade statliga resurser till arbetsmiljöforskningen.

Fackföreningsrörelsen har en viktig roll i samhälls- och arbetslivet. En fackföreningsrörelse som för en solidarisk lönepolitik och mobiliserar och kämpar för grupper som har en svagare position på arbetsmarknaden, stärker sin och alla arbetandes positioner i förhållande till arbetsgivaren. Som part på arbetsmarknaden har också fackföreningarna ansvar för den lönediskriminering som fortfarande finns i kollektivavtalen och måste i detta sammanhang gå från ord till handling. De lokala fackliga rättigheterna bör stärkas genom ökade inslag av vetorätt och tolkningsföreträde.

Det internationella fackliga samarbetet blir allt viktigare. Det behövs ett gemensamt arbete mot social och ekologisk dumpning och en beredskap att genomföra internationella fackliga solidaritetsaktioner. Vänsterpartiet arbetar för att nationellt träffade centrala kollektivavtal skall gälla även för arbetskraft som tillhandahålls genom utländska entreprenader, privata eller som enskilda bolag eller bemanningsföretag. Fackföreningsinternationalerna bör ställa gemensamma krav på de verksamheterna som konkurrerar över nationalstatsgränserna.

De fackliga organisationerna skall vara självständiga i förhållande till företagen, staten och de politiska partierna. Vänsterpartiet stöder och vill samverka med den fackliga rörelsen.

Gemensamt ägande och ekonomisk demokrati

Den avgörande makten i alla samhällssystem ligger hos dem som äger och kontrollerar produktionsmedlen – i det kapitalistiska systemet en liten minoritet av stora kapitalägare. Människors arbetskraft och skapande förmåga reduceras till varor. Vare sig politisk demokrati, utbyggd offentlig sektor eller fackliga rättigheter har kunnat upphäva det faktum att kapitalismen per definition är odemokratisk.

Under kapitalismen har ekonomins olika delar blivit mer och mer beroende av varandra, såväl nationellt som internationellt. Samtidigt leder det privata ägandet till en kortsiktig vinstjakt där börskurser blir viktigare än att utveckla produktionen. Detta visar på ett ökande behov av jämlik, demokratisk samordning av ekonomin. En fundamental demokratisk princip är att människor skall kunna påverka beslut som påverkar dem. I dag omöjliggörs detta. Beslut som fattas i bolagsstyrelser är ofta betydligt viktigare för människors konkreta livsvillkor än beslut som fattas av folkvalda församlingar. Det är inte rimligt. Kapitalets makt måste brytas för att demokratin skall kunna fördjupas och breddas. De rättigheter som springer ur ägandet måste begränsas och ägandet i sig övergå till gemensamma former. Oavsett ägandeform måste de arbetandes inflytande över företagen garanteras och fördjupas. Att själv kunna påverka arbetets utformning, förläggning och utveckling är centrala mål.

Kampen för ekonomisk demokrati, en kamp som har både klass- och könsaspekter, måste föras på flera plan och i olika former.

Ur medborgarperspektivet är det jämlika ägandet avgörande. Genom kommunalt eller statligt ägande ges de demokratiskt valda församlingarna ett övergripande ansvar för produktion av varor och tjänster. Därmed blir det möjligt att låta samhällsnyttan styra verksamheten i stället för kortsiktigt vinstmaximerande. Om samhällsnyttan får råda är det lättare att styra mot ett mer ekologiskt och socialt hållbart samhälle. En längre tidshorisont i

samband med produktion av varor och tjänster, gör det naturligt att ta hänsyn till hur verksamheten påverkar miljön.

För dem som arbetar i företagen är det den lokala makten som är viktigast. Det naturliga uttrycket för detta är det arbetarägda, kooperativa företaget där företagsledningen väljs demokratiskt och riktlinjer för verksamheten beslutas gemensamt.

Ett tredje demokratiskt perspektiv är konsumenternas. Såväl den klassiska konsumentkooperationen som senare tiders brukarförvaltning i olika kommunala verksamheter är exempel på denna form av demokratiskt och gemensamt ägande.

Den nödvändiga demokratiseringen av ekonomin måste kombinera dessa olika vägar. Samhälleligt ägande och övergripande planering är inte tillräckligt, men det är inte heller lokal självförvaltning eller kooperativa företag. Olika verksamheter och företag kräver olika former för ägande och styrning.

De möjligheter till demokratisering och inflytande över samhällsutvecklingen som ett aktivt offentligt och gemensamt ägande ger måste utnyttjas fullt ut. De gemensamt ägda företagens andel av ekonomin skall öka. Arbetarägande och konsumentkooperation skall stimuleras genom lagstiftning och skattepolitik.

I ett kapitalistiskt samhälle måste även gemensamt ägda och demokratiskt styrda företag i viss utsträckning underordna sig kapitalets spelregler för att inte gå under. De kan inte överleva som isolerade socialistiska öar. Å andra sidan måste statliga och kommunala företag till skillnad från de privata vägledas av ett övergripande samhällsintresse, för att i längden motivera sin existens. Offentligt ägda företag är nödvändiga verktyg för att ta till vara samhällsintresset på en kapitalistisk marknad, men bolagisering får inte användas för att anpassa den offentliga sektorn till det privata näringslivet eller förbereda privatiseringar.

Samhällsägda företag skall ha en demokratiskt beslutad ägarstrategi där samhällsnyttan och medborgarnas bästa står i centrum. Företag skall drivas ekonomiskt effektivt, men överdrivna och kortsiktiga avkastningskrav får inte motverka företagets uppgift. Särskilt viktigt är att samhällsägandet är starkt inom ekonomins nyckelsektorer: transportsystem, kommunikationer och övrig infrastruktur, finansiell sektor, bostadsproduktion, energiförsörjning, strategiska naturtillgångar och så vidare. Samhällsägda företag skall vara föredömen när det gäller de anställdas deltagande i företagets förvaltning och ledning. Patriarkala strukturer skall aktivt brytas ned. Vinstgivande företag som lägger ner sin verksamhet för att söka än ännu större vinst någon annstans kan inte tillåtas smita från de långsiktiga sociala och ekonomiska effekter sådana beslut får. De anställda måste få veto vid förhandlingarna och garanteras rimliga ersättningar samt möjlighet att ta över verksamheten.

Den regionala utvecklingen har under lång tid varierat över landet. Det beror bland annat på brister i förd regionalpolitik samt en allt mer koncentrerad industri- och tjänstesektor till några få storstadsområden. I den ojämlika regionala utvecklingen har det skapats motsättningar mellan storstadsregioner och landsbygdsregioner, samt mellan norrlandsregioner och regioner i södra Sverige. Regionalpolitiken skall därför drivas för att minska klyftorna. Utvecklingen av regionerna måste ske i samverkan, och inte idag som en

kamp dem emellan. Detta kräver ekonomisk planering, som tar hänsyn till allas rätt till arbete, utbildning och social välfärd i landets alla delar.

Genom pensionsfonderna ägs redan i dag en betydande del av företagen formellt av de anställda. Detta kapital bör utnyttjas för att motverka spekulation, utveckla näringslivet och stärka de arbetandes ställning, såväl på ett samhälleligt plan som i de enskilda företagen. Samhällsfonder och löntagarfonder skall användas för att stärka de arbetandes makt och det samhälleliga inflytandet över produktion och kreditförsörjning.

Det socialistiska målet och vägarna dit

Ett socialistiskt samhälle

Den socialistiska samhällsomvandlingen är ett resultat av kapitalismens motsättningar och folkets kamp. Det är i kontrasten mellan samhällets strukturer och människans möjligheter vi ser nödvändigheten av en grundläggande samhällsförändring.

Socialismen är förverkligandet av ett ekonomiskt och politiskt demokratiskt system. Det socialistiska målet är människans frigörelse.

Det kapitalistiska systemet är inte bara oförmöget att lösa mänsklighetens stora problem; det är självt orsaken till många av dem. Kapitalismens grund är fåtalets ägande av och makt över produktionsmedlen, vilka styrs i eget vinstintresse. Det ekonomiska fåtalsväldet måste ge plats åt de arbetandes demokratiska förvaltning. Införandet av socialismen kräver kapitalismens avskaffande.

En socialistisk ekonomi är ett i grunden annorlunda system än dagens. Det socialistiska samhället kan innefatta olika gemensamma ägandeformer som direkt arbetarstyre, kooperativ, kommunalt eller statligt ägande, men även privata företag kan bidra till samhällets utveckling. I samma utsträckning som socialismen förverkligar människans rätt att bestämma över sitt arbete, upphävs ägandet av produktionsmedlen över huvud taget, såväl det samhälleliga som det privata. Det ersätts av en gemensam förvaltning och utveckling av gemensamma resurser, av de arbetandes fria sammanslutning. Den vinst som skapas i de enskilda företagen möjliggörs genom sammanvävt mänskligt arbete i hela ekonomin och skall därför bidra till hela samhällets behov.

En demokratiserad ekonomi gör det möjligt att långsiktigt hushålla med naturens resurser. Produktionen kan lättare inriktas på det som är nödvändigt och önskvärt, i stället för det som ger störst och snabbast vinst. Energi- och materialsnål teknik kan utvecklas och tillämpas planmässigt. De krav som ett långsiktigt hållbart samhälle ställer kan göras till styrande för näringslivets och hela ekonomins utveckling.

Valet mellan socialism och kapitalism är inte ett val mellan plan och marknad. Varje modern ekonomi behöver såväl planering som marknadsmekanismer. Dagens kapitalistiska ekonomi är kraftigt planerad och centraliserad. Planeringen sker dock utifrån enskilda kapitalägares behov. I ett socialistiskt samhälle ersätts kapitalismens odemokratiska styrning av företag, koncerner och karteller med demokratiskt framarbetade riktlinjer för ekonomins utveckling. Det samhälleliga inflytandet över investeringar och kreditgivning stärks.

Vänsterns vägar

Historiska förutsättningar, framtida möjligheter

Vi formar själva vår historia, men vi gör det inte utifrån förhållande som vi själva väljer. Vilka samhällsförändringar som i varje ögonblick är möjliga bestäms av en mängd faktorer. Människors kamp för jämlikhet och frigörelse förs under skiftande förhållanden. Förloppet kan inte förutses eller dikteras.

Det socialistiska samhället innebär inte historiens slut eller att alla konflikter och missförhållanden försvinner. Vad det handlar om är att vi människor, genom att bryta de strukturer som sorterar och förtrycker oss, erövrar möjligheten att utveckla ett solidariskt samhälle.

Mitt i dagens kapitalism växer förutsättningarna för morgondagens socialism. Arbetslivet har utvecklats så att fler arbetare förenar manuellt och intellektuellt arbete. Arbetsprocessen blir allt mer kollektiv och samhällelig. Ekonomins olika delar blir mer och mer beroende av varandra. Behovet av att öka de arbetandes kontroll över sitt eget arbete och av en övergripande demokratisk samordning av ekonomin ökar, men den nödvändiga moderniseringen hindras av de kapitalistiska ägarförhållandena. Denna motsättning skapar ett utrymme för en utveckling i socialistisk riktning.

Många har försökt konstruera framtida idealsamhällen. Planer för ett samhälle kännetecknat av förnuft och frihet har dragits upp, men har när de konfronterats med historiska omständigheter som inte tillåtit deras förverkligande i stället blivit till fängelseritningar. Sovjetunionen och de länder som följde samma väg föddes ur kämpande människors drömmar om en bättre värld, men blev till dessa drömmars motsats. De socialistiska idealen krossades i stater som tog sig socialismens namn. Av detta har vänstern dragit viktiga lärdomar. Demokratien och friheten måste ständigt försvaras, återerövas och utövas. Statsmakten är inget värd om den bara kan överleva genom att förtrampa de mänskliga rättigheterna.

Socialismen kan inte vara något annat än demokratins och frihetens förverkligande. Socialismen kan inte planeras och dikteras av partier och politiska ledare. Endast den socialism som bärs upp av folkflertalets aktiva stöd och som förmår anpassa sig till ständigt nya förhållanden har förutsättningar att överleva.

Internationellt perspektiv

Vänsterpartiet är ett internationalistiskt parti. Klass- och könsförtrycket är globalt, liksom kampen för frihet, rättvisa och demokrati. Miljöförstöring och klimatförändringar känner inga gränser.

Vänstern och arbetarrörelsen måste knyta band över nationsgränserna, band som möjliggör ett ömsesidigt stöd i kampen mot gemensamma fiender, för gemensamma intressen. Detta är innebörden i den internationella solidariteten.

Klassförtryck och patriarkat, rasism och imperialism, föder motstånd. Rörelser organiseras för att ta till vara intressen och verka för samhällsförändringar: fackliga organisationer, konsumentkooperation, kvinnorörelse, miljörorelse, rörelser för fred och internationell solidaritet, rörelser mot rasism och fascism. Nya rörelser som organiseras av nya generationer eller för att lösa nya problem måste få växa på egna villkor. Mångfald är en

tillgång, den gemensamma styrkan växer när meningar bryts och vi samarbetar med respekt för olikheter. Medvetande och politiska linjer utvecklas i praktiskt arbete tillsammans med andra. Snäva partiintressen får aldrig sättas i främsta rummet.

Människors kamp för frigörelse, nationellt oberoende och social rättvisa har ofta mötts med ett sådant överväld att den väpnade befrielsekampen har blivit oundviklig. Vietnams seger över USA och störtandet av apartheidregimen i Sydafrika är bara två exempel. Den väpnade kampen skall inte romantiseras. Den är alltid sista utvägen. Risken är att bruket av våld kommer att fortsätta prägla det samhälle som skall byggas efter segern. Desto viktigare är den internationella solidariteten. Den kan bidra till att förutsättningarna för övergång till fredlig, demokratisk masskamp skapas.

I och utanför parlamenten

Sedan grundandet 1917 är vänsterpartiet en del av den svenska arbetarrörelsen och det partipolitiska uttrycket för vänstern i Sverige. Partiets uppgift är att organisera människor som vill verka för en radikal socialistisk och feministisk politik. Genom öppen debatt och demokratiska beslutsformer kan en mångfald av erfarenheter och perspektiv sammanfogas till en politisk helhet.

Den politiska demokratin är en strategisk framgång för arbetarrörelsen och vänstern. För vänsterpartiet är det självklart att ställa upp i val och att inom de ramar som demokratis spelregler sätter verka för en socialistisk och feministisk politik. I de parlamentariska församlingarna på alla samhällsnivåer bedriver vi ett konstruktivt arbete, i majoritet när det är möjligt, i opposition när det är nödvändigt. Det dagspolitiska arbetet är en del av vägen till en genomgripande samhällsförändring.

Den mest radikala vänsterpolitiken är inte nödvändigtvis den som vid varje tidpunkt ställer de mest långtgående kraven. Det avgörande är att föra en politik som faktiskt förändrar de rådande maktförhållandena i en demokratisk riktning och därmed lägger grunden till en socialistisk samhällsomvandling.

Det parlamentariska arbetet får aldrig isoleras från det utomparlamentariska. Det är styrkeförhållandena i samhället som sätter ramarna för vad som är möjligt att uppnå parlamentariskt. Utan ett brett folkligt engagemang och människors aktiva deltagande kan ingen vänsterstrategi lyckas. Därför måste vänsterpartiet sträva efter att vara en del av och bidra till alla de rörelser som kämpar för demokrati, människovärde och social rättvisa. Vänsterpartiet verkar för enhet och samverkan mellan alla demokratiska vänsterkrafter, såväl parlamentariskt som utomparlamentariskt.

Ingen socialistisk samhällsutveckling är tänkbar utan styrkan i en välorganiserad arbetarklass. Den fackliga rörelsen spelar därför en särskild roll i varje vänsterstrategi eftersom den organiserar arbetarklassen i dess roll och funktion som kapitalets huvudmotståndare. Inget vänsterparti kan i längden förbli en politisk kraft av betydelse utan förankring i det fackliga arbetet.

Makt och medvetande

Politik är det möjligas konst men vänstern får aldrig kapitulera inför de existerande maktstrukturerna. Det är inte bara materiella förhållanden som bestämmer ramarna för vårt

handlande. De bestäms också av kultur, sedvanor och tankemönster. I sin kamp kan rörelser och partier förflytta samhällets ideologiska balanspunkt. Därmed flyttas gränsen mellan "omöjligt" och "möjligt".

Ett klassamhälle som vårt kan i längden inte bestå utan att människor åtminstone passivt accepterar de rådande maktförhållandena. Detta samförstånd organiseras och återskapas genom ideologi: allmänt omfattade uppfattningar om vad som är bra och dåligt, normalt och onormalt, sant och falskt. Om kapitalismen av de flesta uppfattas som det bästa, eller åtminstone det enda möjliga, ekonomiska systemet, sitter de härskande säkert. Om kvinnors och mäns olika roller uppfattas som "naturliga" och inte socialt konstruerade, så lever patriarkatet vidare. Men om allt fler börjar ana att en annan, förnuftigare och rättvisare värld är möjlig, öppnas nya vägar.

För att kunna förändra samhället måste vi förstå hur det fungerar – och vi kan bara förstå det genom att försöka förändra det. Teori och praktik förutsätter varandra. För vänsterpartiet är marxistiska och feministiska teorier viktiga politiska verktyg som skall användas kritiskt och prövande. Vår förståelse av samhället utvecklas i ett samspel mellan analys och aktivitet.

Uppfostran, utbildning, lagstiftning och massmedia producerar ständigt ideologi. Det är en kamp om människors medvetande och värderingar. Ideologiproduktionen är ingen kapitalistisk konspiration, utan sker i ett försvar av olika intressen, såväl medvetet som omedvetet. Ett samhälles dominerande idéer bestäms av de rådande maktförhållandena, men inte på ett mekaniskt sätt. Människor förändrar sina idéer, åsikter och värderingar genom att dra slutsatser av sina erfarenheter eller diskutera sociala förhållanden. Kulturen är en bärande del i alla samhällens ideologiproduktion, men den är också en arena för kritiskt ifrågasättande och demokratisk kamp. Kulturellt skapande i alla dess former, frigjort från kommersiell och statlig kontroll, är både ett mål i sig och ett verktyg för att förstå och förändra samhället. Den socialistiska och feministiska kampen är till stor del en kamp om vårt samhälles ideologi. Därför måste vänstern skapa ett utrymme där det är vi som beskriver problemen och erbjuder lösningar. Det borgerliga tankemonopolet kan utmanas genom tidningar, bokförlag, studieförbund, kulturinsatser, internetsajter, personliga möten och så vidare. Varje viktigt steg framåt i historien har tagits av människor som vägrat acceptera den dominerande uppfattningen om vad som är möjligt och tillåtet.

Strategiska huvudlinjer

Vänsterpartiet kämpar tillsammans med ungdomsförbundet Ung Vänster, Vänsterns Studentförbund och andra radikala demokratiska krafter för en grundläggande förändring av samhället. I det dagliga politiska arbetet vägleds vi av våra socialistiska värderingar och vårt långsiktiga mål, det klasslösa samhället, där klass- och könsförtrycket upphävs och där varje människas frihet är en förutsättning för alla människors frihet. Vi knyter an till facklig och internationell kamp för rättvisa. Vår politik skall vara långsiktig, sammanhängande och konsekvent.

Vänsterpartiets politiska arbete vägleds av partiets program, som anger vilken politik vi vill genomföra och vilket samhälle vi vill se. Den politiska, sociala och ekonomiska verkligheten förändras ständigt. Det är inte rimligt eller ens möjligt att föreskriva en handlingslinje för varje ny situation. Det betyder att nya ställningstaganden och prioriteringar inom ramen för

partiets program ständigt måste göras. I vårt arbete i och utanför parlamenten har vi åtagit oss uppgiften att genomföra de krav som gemensamt beslutas i partiet och verka i den riktning programmen stakar ut.

Reformer som varaktigt förändrar styrkeförhållandena i klasskampen, som fördjupar en reell demokrati och som minskar klyftorna i samhället är inte bara framsteg i sig utan innebär också att vi i morgon lättare kan uppnå det som är omöjligt i dag. Följande politiska huvudområden och strategiska huvudlinjer är därför centrala i en radikal vänsterpolitik:

Fördjupa demokratin och utveckla det folkliga deltagandet!

Demokratin skall utvidgas till det ekonomiska området och dess förutsättningar skall försvaras. Det gemensamma och samhällliga ägandet skall öka och användas för att främja jämlikhet, demokrati, och ekologiskt hållbar och rättvis regional utveckling. De pensionsfonder staten har inflytande över skall användas på samma sätt. Särskilt angeläget är att börja återreglera "naturliga monopol" och öka det samhällliga ägandet och inflytandet över investeringar, i banksektorn och i andra finansiella sektorer. Särskilt i tider av finansiell kris kan och bör staten agera tydligare för att uppnå detta mål. Offentligt kapital skall kunna användas, såväl i en medveten strategi för uppköp av existerande verksamheter på marknaden, som för riskkapitalförsörjning till nystartad offentlig verksamhet.

Yttrande-, mötes-, organisations- och demonstrationsfrihet skall vara verktyg som är faktiskt tillgängliga för allt fler människor. Rasistiska värderingar och tendenser skall avslöjas och motverkas. Grogrunden för rasistiska och fascistiska rörelser skall angripas genom att den generella välfärden stärks och arbetslösheten bekämpas.

Demokratisera Europa

Vänsterpartiet verkar för att demokratisera och vrida EU åt vänster i nära samarbete med den övriga europeiska vänstern. Alternativa samarbeten till EU och Nato ska stärkas. Sverige ska förbli utanför Nato, smyganslutningen dit ska avbrytas, alliansfriheten återupprättas och Sverige och EU ska verka för fredliga relationer mellan EU och Öst och Syd.

Svenskt utträde ur EU kan aktualiseras av den politiska utvecklingen eller om folkligt stöd för utträde växer. Möjligheterna att lämna EMU ska formaliseras och Europeiska centralbanken ska ges ett sysselsättningsmål. Sverige ska förbli utanför EMU och motarbeta centraliseringen av den ekonomiska politiken i EU. Vänsterpartiet ska verka för att Sverige ges ett undantag från Eurosamarbetet. Överstatlig övervakning av medlemsstaternas budgetprocesser ska avvisas.

EU:s budget bör göras om helt och inriktas på gröna investeringar som ger arbete och minskade utsläpp av växthusgaser. EU:s dominerande budgetposter, jordbruksstöden och strukturfonderna, måste radikalt krympas.

I det dagliga arbetet motsätter sig Vänsterpartiet generellt förslag som ökar EU:s makt och försöker istället föra tillbaka makt till medlemsländerna. På områden där det är möjligt att flytta fram positionerna för progressiv politik även genom EU-direktiv och liknande, så måste en bedömning göras från fall till fall, om fördelarna med detta överväger riskerna med att ytterligare politikområden förs till EU-nivå. Eftersom miljöproblem och finansiella flöden

inte är möjliga att reglera bara på nationell nivå kan Vänsterpartiet till exempel vara positivt till bindande miniminivåer på dessa områden.

Implementeringen av EU-direktiv och andra beslut i EU-organ måste göras med väsentligt mycket mer självständiga och transparenta processer i Sverige.

Respekten för löntagarnas rättigheter och nationella avtalssystem ska skrivas in i EU:s fördrag i ett särskilt socialt protokoll. EU:s utstationeringsdirektiv ska ändras i enlighet med det.

Gränsöverskridande konflikträtt ska införas i EU. Trafficking och prostitution ska bekämpas aktivt och kvinnors rättigheter ska stärkas på alla plan.

Vänsterpartiet motsätter sig inte en utvidgning av EU med fler länder som uppfyller demokratiska kriterier. Inga krav på ekonomiska liberaliseringar eller sociala nedskärningar ska ställas på nya medlemsländer.

Vänsterpartiet verkar för att Sverige och EU ska liera sig med Syd och Öst och driva på för globala kapitalregleringar som tillgodoser även deras intressen och som lägger makten över kapitalströmmar, ekonomisk- och handelspolitik på regional eller nationell nivå.

Sverige och EU ska verka för rättvisa och radikala globala klimatavtal.

Vänsterpartiet använder EU-medlemskapet till att stärka det konkreta samarbetet med andra vänsterpartier i Europa. Detta sker med stor vikt lagd vid bibehållen självständighet för vårt parti.

Stärk arbetarklassens ställning!

De arbetandes position i förhållande till kapitalägare och administratörer skall förbättras genom facklig organisation och kamp. Arbetsrätten och strejkrätten skall försvaras och stärkas. Kollektivavtalsmodellen skall försvaras. Vi behöver stärka förutsättningarna för att teckna och skapa bra villkor i avtal. Möjligheterna att kunna efterfölja avtalen måste stärkas. Tillsvidareanställningar skall vara normen på arbetsmarknaden. Det behövs ett stärkt lagstöd för att minska visstidsanställningar och förbättra rätten till heltidsanställning. Det finns uppenbara könsorättvisor inbyggda i arbetets organisering i dessa avseenden. Att komma tillrätta med sådan otrygghet på arbetsmarknaden är en avgörande jämställdhetsfråga. Individuell lönesättning skall motverkas. Den ekonomiska politiken skall gynna full sysselsättning. Riksbanken skall ställas under demokratisk kontroll och ha full sysselsättning som övergripande mål. Fackföreningsrörelsen skall ha ett avgörande inflytande över lönebildningen. Normalarbetstiden skall kortas. Sex timmars arbetsdag med bibehållen lön är målet. Arbetsplatsdemokratin – makten över det egna arbetets utformning och förläggning – skall stärkas. Den etniska uppdelningen på arbetsmarknaden – det gäller så väl tillgången på arbete som arbetsvillkoren – måste brytas, och utvecklingen mot ett gästarbetarsystem motverkas. Fackliga organisationer skall ha goda möjligheter att undersöka och vidta åtgärder mot diskriminerande utnyttjande av utländsk arbetskraft. Lagen om offentlig upphandling skall avskaffas eller kraftigt förändras. Att ställa krav på kollektivavtalsvillkor vid upphandling är av särskild betydelse. Upphandling bör vara en strategisk politisk fråga för de folkvalda.

Lönernas andel av förädlingsvärdet bör öka. Ett högt löneläge ingår i en medveten utvecklingsstrategi, där ett ökat kunskaps- och förädlingsinnehåll i produktionen uppmuntras.

Stärk kvinnors ställning!

En generell välfärd och en utbyggd offentlig sektor är viktiga faktorer för att bryta kvinnors underordning. För att få bort könssegregeringen på arbetsmarknaden krävs en omfördelning, från män till kvinnor, av arbetstid, inkomster och makt över besluten om arbetsmarknaden. Det obetalda arbetet skall delas rättvist. Lönediskriminering och skillnader i arbetsvillkor och anställningsförhållanden på grund av kön måste upphöra. Föräldraförsäkringen skall individualiseras. Patriarkala ideologier och sexistiska värderingar skall avslöjas. Deras värsta uttryck sexhandeln skall stoppas och pornografin bekämpas. Rätten till fri abort måste försvaras. Mäns våld mot kvinnor är ett strukturellt samhällsproblem. Den insikten måste prägla samhällslivets olika områden, som utbildningsväsende, stadsplanering och rättssystem, och leda till konkreta åtgärder.

Förverkliga en ekologiskt hållbar utveckling!

Vi måste skapa ett ekologiskt hållbart samhälle där vi bara använder en rättvis del av världens samlade miljöutrymme och som utgår ifrån kvinnors och mäns olika förutsättningar. Det innebär en genomgripande omställning av vårt sätt att producera och konsumera. Produktionen ska utgå dels från att förorenaren betalar, dels försiktighetsprincipen. Långsiktiga och globala miljöhänsyn måste gå före kortsiktiga vinster. Det gäller i synnerhet energi-, transport-, jordbruks- och handelspolitiken. Kärnkraften skall avvecklas snarast möjligt. Kväve- och fosforutsläppen till Östersjön och haven måste minimeras. Fiskeindustrin måste bygga på hållbara fiskebestånd. Stat och kommun skall aktivt satsa på klimatinvesteringar för att minska utsläppen av växthusgaser. För att uppnå en effektiv energi- och resursförbrukning ska städer och tätorter ha en tät bebyggelse och goda kollektiva transportmedel. Järnväg och kollektivtrafik skall återregleras och aktivt främjas. Sverige skall uppdatera sina klimatmål med förhöjd ambitionsnivå.

Bygg ut välfärden och den offentliga sektorn!

Ett samhälle med stora sociala klyftor är i längden ohållbart. Det skadar sig självt genom att misstro och fientlighet mellan människor växer. Därför är det nödvändigt med en stor offentlig sektor som fungerar enligt principen "av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov". Den offentliga sektorns andel av BNP måste öka i takt med att behoven av vård och annan offentlig service, liksom tjänsteproduktionens andel av ekonomin överlag, växer. Den skall finansieras genom ett solidariskt utformat skattesystem. Taxor och avgifter för allmännyttiga tjänster skall hållas så låga som möjligt. På lång sikt behöver skattenivån fortsätta att höjas, och det offentliga ägandet i ekonomin utvidgas. Privatiseringar av gemensamma tillgångar och offentliga verksamheter måste avvisas. Gemensamt ägande underlättar en långsiktig samhällsplanering, vilket är en förutsättning för ett ekologiskt hållbart samhälle. Pensionsfonderna skall inte bidra till det spekulativa börskapitalet utan användas till trygga, offentliga investeringar. De allmänna pensionsfonderna måste få rätt att skaffa sig aktiemajoritet också i de svenska storföretagen. Pensionssystemet måste reformeras kraftigt, bland annat så att den orättvisa behandlingen av kvinnor upphör. Den

bästa försäkringen för goda pensioner är fortgående investeringar i arbetsutbud och produktivitet. Socialförsäkringarna måste stärkas. Ju fler som har nytta av ett system, desto fler vill bidra till det. Därför skall ersättningsnivåerna vid sjukdom, arbetslöshet och så vidare baseras på inkomstbortfallsprincipen. Barnbidraget skall vara lika för alla och vara riktat till barnet, inte till föräldern. Utjämningsfaktorn i det kommunala utjämningsystemet skall stärkas. Arvsskatten skall återinföras. Andra medel för att minska de sociala klyftorna är en progressiv utbildnings- och kulturpolitik och en regionalpolitik som ger likvärdiga möjligheter i hela landet. Högskolan skall byggas ut såväl vad gäller antalet platser som regionalt. Studiemedlen skall höjas. Alla har rätt till kunskap och bildning. Vars och ens möjlighet att få en god utbildning ska säkerställas i en offentligt driven, avgiftsfri och betygsfri skola.

En bättre beskrivning av de offentliga finanserna är viktig. Det inbegriper en utvecklad jämställdhetsanalys som belyser fördelningen av betalt och obetalt arbete, och ett bättre synliggörande av offentliga investeringar.

Stärk den internationella solidariteten!

Den internationella solidariteten är en bärande princip för vänsterns politik. Imperialistiskt förtryck och ekonomisk utsugning skall bekämpas. Överstatlig byråkrati skall ersättas av globalt samarbete. Svensk vapenexport måste stoppas och biståndet höjas. I internationella fora skall vi verka för att tredje världens skulder avskrivs. Sverige skall föra en självständig utrikespolitik till stöd för mänskliga rättigheter, demokrati och miljö. Folkrätten och principen om nationellt självbestämmande måste försvaras.

Bygg bostäder och boendemiljöer för mångfald och jämställdhet!

De senaste decenniernas nedrustning av den sociala bostadspolitiken har bekräftat att marknaden inte kan förse alla med en god bostad till överkomlig kostnad. Samhället måste återta initiativet, det demokratiska inflytandet över och ansvaret för bostadsförsörjningen. Det behövs statligt generellt finansieringsstöd och byggande, förnyelse och förvaltning utan vinstsyfte. Den selektiva förmögenhetsöverföringen från gemensamt till privat genom utförsäljning av allmännyttan till bostadsrätter måste stoppas. Hyresrätten med starkt boendeinflytande och delaktighet ska främjas och kooperativa bostadsformer utan vinstsyfte ges möjlighet att utvecklas. Samhällsplanering, byggande och upprustning ska inriktas på mångsidig användning och behoven hos olika människor. En långsiktigt hållbar miljö ska skapas genom hushållande med resurser och energisnålt byggande. Genom en blandning av hustyper, lägenhetsstorlek och upplåtelseformer ska alla miljöer främja jämställdhet och motverka segregation, slutenhet och kategoriboende. Till detta hör också att medborgarna har tillgång till gratis offentliga mötesplatser, både utomhus och inomhus, måste vara en del av bostads- och samhällsbyggandet. Kollektivtrafiken och utbudet av samhällsservice ska utformas så att bilberoendet minskar. Kollektivtrafiken skall vara fullt ut skattefinansierad och gratis för brukaren.

Försvara grundläggande fri- och rättigheter!

Särskild terroristlagstiftning skall avvisas – våldsbrott skall lagföras inom ordinarie rättsramar. Principen om att människor skall anses oskyldiga tills motsatsen är bevisad måste lyftas fram som avgörande för ett fungerande rättsväsende. Politiskt motiverade

organisationsförbud avvisas bestämt. Tortyrförbudet skall vara absolut och Sverige under inga omständigheter medverka till att människor riskerar att avvisas till tortyr eller annan omänsklig behandling. Alla människor har rätt till en bred privat sfär som skyddas på praktisk och principiell grund. Växande övervakning och registrering skall motverkas. Utgångspunkten vid krav på nya register eller övervakningsmöjligheter måste vara att informationen riskerar att användas på ett felaktigt sätt. Onödiga eller föråldrade register bör upplösas och de registrerade underrättas. Det ska finnas ett effektivt, oberoende system för att kontrollera polis och militär, det vill säga de yrkesgrupper som har rätt att utöva våld.